

Informatīvais ziņojums

“Par Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās darbu 2018.gadā”

KOPSAVILKUMS

1. Informatīvais ziņojums “Par Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās darbu 2018.gadā” (turpmāk – Ziņojums) sniedz pārskatu par Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās (turpmāk – Pārstāvis) paveikto 2018.gadā gan pārstāvot Latvijas valsti starptautiski – Eiropas Cilvēktiesību tiesā (turpmāk – Tiesa) un Apvienoto Nāciju Organizācijā (turpmāk – ANO), gan veicinot zināšanas un izpratni par cilvēktiesībām nacionālajā līmenī.
2. Ziņojums sastāv no divām daļām: ziņojuma A.daļā ir ietverta informācija par Pārstāvja darbu 2018.gadā, tajā skaitā statistikas dati par Tiesā iesniegtajām sūdzībām, kur valsts-atbildētāja ir Latvija. Ziņojuma B.daļa sniedz analītisku pārskatu par Tiesas judikatūras attīstību 2018.gadā pasludinātajos Tiesas nolēmumos Latvijas lietās, kā arī pārskatu par Latvijai nozīmīgiem jautājumiem saistībā ar individuālo sūdzību izskatīšanu dažādās starptautiskajās organizācijās. Ziņojumam ir pievienots pielikums, kura mērķis ir sniegt plašāku informāciju par katru no Tiesas 2018.gadā pieņemtajiem nolēmumiem Latvijas lietās.
3. 2018.gadā ir būtiski samazinājies gan Tiesā izlemto Latvijas lietu skaits, gan Latvijai apsvērumu sniegšanai nosūtīto jauno lietu skaits. 2018.gadā Tiesa pasludināja 7 nolēmumus 7 Latvijas lietās, kas ir mazāk nekā trešā daļa no 2017.gadā pasludinātajiem nolēmumiem. Vienā lietā Tiesa atzina, ka ir pieļauts Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) pārkāpums, un piešķīra kompensācijā 2700 eiro, 2 lietās pārkāpumi netika konstatēti, savukārt 4 lietās Tiesa pieņēma lēmumu, ka sūdzības nav pieņemamas izskatīšanai pēc būtības. 2018.gadā Latvijai valdības apsvērumu sniegšanai Tiesa nosūtīja 10 jaunas lietas (2017.gadā – 6 jaunas lietas, 2016.gadā – 20 jaunas lietas).
4. Izlemto un jauno lietu skaita samazinājums ir ļāvis Pārstāvim arī 2018.gadā nozīmīgus resursus veltīt atskaitēm par Tiesas nolēmumu Latvijas lietās izpildi. 2018.gadā Eiropas Padomes Ministru komiteja pieņēma līdz šim lielāko galīgo rezolūciju skaitu, atzīstot par izpildītiem Tiesas nolēmumus 35 Latvijas lietās. Rezultātā 2018.gada nogalē Eiropas Padomes Ministru komiteja turpināja uzraudzīt Tiesas nolēmumu izpildi 7 Latvijas lietās (2015.gada nogalē izpilde tika uzraudzīta vairāk nekā 60 Latvijas lietās).
5. 2018.gadā nozīmīgi resursi tika veltīti Latvijas interešu pārstāvībai ANO ietvaros. Pārskata periodā Ministru kabinetā apstiprināti un ANO iesniegti 3 Latvijas Republikas kārtējie ziņojumi. 2018.gada augustā ANO Rasu diskriminācijas izskaušanas komiteja izskatīja Latvijas kārtējo ziņojumu par ANO Konvencijas par visu veidu rasu diskriminācijas izskaušanu izpildi Latvijā 2008.-2016.gadā. Šobrīd ir ANO ir iesniegti visi iekavētie Latvijas ziņojumi, kā arī tie ziņojumi, kuru iesniegšanas termiņš pienāca pārskata periodā.
6. 2018.gadā būtiski pieaudzis darba apjoms saistībā ar individuālajām sūdzībām, kas tiek izskatītas ANO Cilvēktiesību komitejā. 2018.gada 1.janvārī izskatīšanā ANO Cilvēktiesību komitejā atradās 2 Latvijas lietas, savukārt līdz 2018.gada beigām Latvijai viedokļa sniegšanai tika nosūtītas 5 jaunas lietas. Tādējādi 2018.gada beigās ANO Cilvēktiesību komitejā izskatīšanā atradās 7 Latvijas lietas, kurās iesniedzēji sūdzējās par vienu vai vairākiem ANO

Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām pantu iespējamiem pārkāpumiem.

7. 2018.gadā Pārstāvis turpināja informēt valsts pārvaldes iestādes, tiesas, tiesībsargājošās iestādes un sabiedrību kopumā par Latvijai nozīmīgiem Tiesas nolēmumiem, lai veicinātu izpratni par valstu pienākumiem aizsargāt, ievērot un veicināt cilvēktiesības, kā arī par Tiesas judikatūru. Būtiski resursi tika veltīti sadarbībai ar citām valsts institūcijām, sniedzot viedokli un atzinumus par Latvijas tiesību aktu projektiem, lai nodrošinātu to atbilstību Latvijas starptautiskajām saistībām cilvēktiesību jomā.

IEVADS

8. Pārstāvja funkcijas un tiesības nosaka Ministru kabineta 2017.gada 7.marta noteikumi Nr.121 “Pārstāvības kārtība starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās” (turpmāk – Noteikumi). Pārstāvja darbu pārrauga ārlietu ministrs. Šis Ziņojums ir sagatavots, pamatojoties uz Noteikumu 8.punktu, kas paredz, ka Pārstāvis ne retāk kā reizi gadā sniedz Ministru kabinetam pārskatu par savu darbu.
9. Saskaņā ar Noteikumiem Pārstāvja darbības virzieni ir šādi:
 - a) Latvijas valsts interešu pārstāvēšana Tiesā, tajā skaitā Tiesas nolēmumu izpildes ietvaros¹;
 - b) Latvijas valsts interešu pārstāvēšana ANO individuālo sūdzību izskatīšanas procesā²;
 - c) nacionālo ziņojumu sagatavošana par Noteikumos minēto ANO konvenciju cilvēktiesību jomā izpildi Latvijā un dalība nacionālo ziņojumu izskatīšanā³.
10. Papildus Noteikumos uzskaitītajām funkcijām, Pārstāvis sadarbojas ar citām Ārlietu ministrijas struktūrvienībām un valsts iestādēm, Saeimu, tiesām, sagatavojot viedokli, atzinumu vai analītisku pārskatu par dažādiem cilvēktiesību jautājumiem. Tāpat Pārstāvis sniedz atzinumus par valsts iestāžu izstrādātajiem tiesību aktu projektiem un piedalās darba grupās un starpinstitūciju sanāksmēs. Šāda veida sadarbība vairo valsts iestāžu izpratni par cilvēktiesību aizsardzību, ievērošanu un veicināšanu un par Tiesas judikatūru, rezultātā veicinot kvalitatīvāku un Latvijas starptautiskajām saistībām atbilstošu tiesību aktu projektu izstrādi, kā arī nodrošina nacionālo tiesību normu atbilstošu interpretāciju un piemērošanu. Pārstāvis iesaistās arī sabiedrības informēšanā par aktuālajiem cilvēktiesību jautājumiem, tajā skaitā savas kompetences ietvaros sniedzot atbildes uz privātpersonu iesniegumiem.
11. Īstenojot savas funkcijas, Pārstāvim ir tiesības saņemt no atbildīgajām institūcijām nepieciešamos dokumentus, paskaidrojumus, viedokli, vērtējumu, statistikas datus un citu informāciju⁴.

¹ Noteikumu 10.punkts.

² Noteikumu 11.punkts.

³ Noteikumu 12.punkts.

⁴ Noteikumu 13.punkts.

12. Pārstāvja funkciju īstenošanu nodrošina Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās birojs (turpmāk – Birojs). Birojs ir Ārlietu ministrijas struktūrvienība. Neskaitot Pārstāvi, 2018.gadā Birojā strādāja pieci darbinieki.

A.DAĻA

INFORMATĪVS PĀRSKATS PAR PĀRSTĀVJA DARBU

I. PĀRSTĀVĪBA TIESĀ

13. Īstenojot Latvijas valsts interešu pārstāvību Tiesā, Pārstāvim ir jāveic šādi uzdevumi:

- a) Tiesas noteiktajos termiņos, pamatojoties uz atbildīgo institūciju sniegto informāciju, jāsaņem un jāiesniedz Tiesā valdības sākotnējā pārstāvības pozīcija un turpmākie paskaidrojumi angļu vai franču valodā; jāsniedz viedoklis par taisnīgas atlīdzības prasībām; jāsaņem un jāiesniedz cita Tiesas pieprasītā informācija;
- b) jāsaņem un jāiesniedz Ministru kabinetam informatīvais ziņojums par ieteicamo valdības nostāju gadījumos, kad lietā ir jāpieņem lēmums par mierizlīgumu vai vienpusējo deklarāciju; kad Tiesa lietā nozīmējusi tiesas sēdi lietas izskatīšanai mutvārdu procesā; kad Tiesa lietā pieņēmusi nolēmumu, kurā konstatēts Konvencijas vai tās protokolu pārkāpums Latvijā vai piešķirta materiāla kompensācija; kad jāpieņem lēmums par Tiesas sprieduma iespējamo pārsūdzēšanu Lielajā palātā; kad jāpieņem lēmums par iesaistīšanos lietā trešās puses statusā;
- c) Tiesas nolēmumu izpildes ietvaros jānodrošina Tiesas nolēmumu tulkošana latviešu valodā, publicēšana un izplatīšana; jāiesaka un jākoordinē pasākumi Tiesas nolēmumu izpildei – gan individuāla rakstura (kompensācijas izmaksa un tiesību aizskāruma rezultātā nodarītā kaitējuma novēršana), gan vispārēja rakstura (pasākumi, lai līdzīgi pārkāpumi neatkārtotos nākotnē); jāsaņem informācija par nolēmumu izpildi angļu valodā iesniegšanai Eiropas Padomes Ministru komitejā.

I.1. BIROJA LIETVEDĪBĀ ESOŠĀS LIETAS

14. 2018.gada 31.decembrī Biroja lietvedībā atradās 37 lietas, proti, lietas, kurās abas puses ir lūgtas sniegt savus paskaidrojumus vai jau ir tos iesniegušas, bet Tiesa vēl nav pieņēmusi galīgo nolēmumu. Gada laikā tiesvedībā esošo lietu skaits ir nedaudz palielinājies (2017.gada 31.decembrī Biroja lietvedībā atradās 35 lietas).
15. Laika posmā no Konvencijas spēkā stāšanās Latvijā 1997.gada 27.jūnijā līdz 2018.gada 31.decembrim Tiesa ir lūgusi Latviju sniegt savus paskaidrojumus kopumā 359 lietās, no kurām 10 lietas tika saņemtas 2018.gadā⁵; 9 no šīm lietām piemērota vienkāršotā kārtība lietu nosūtīšanai valdības viedoklim⁶. Līdztekus vienkāršotajai kārtībai, pēdējo gadu laikā Tiesa arvien biežāk līdzīga rakstura sūdzības valstij-atbildētājam nosūta vienlaikus vai arī apvieno vienā lietā. Tā 2018.gadā Latvijai vienlaikus tika nosūtītas 3 līdzīgas sūdzības par tiesu izpildītāju rīcību, savukārt Tiesa ir apvienojusi 3 līdzīgas sūdzības par aizstāvības pieeju

⁵ *Višņevskis un citi pret Latviju, Liepiņš pret Latviju, Brodele pret Latviju, Jansons pret Latviju, Ivļevs pret Latviju, Sprūds pret Latviju, Strauts pret Latviju un Durevskis pret Latviju.*

⁶ 2017.gadā Tiesā tika ieviesta vienkāršota kārtība (*immediate simplified procedure*), kādā sūdzības tiek nosūtītas valdībai viedokļa sniegšanai. Proti, lietās, kurās sūdzības skar jau iepriekš Tiesā izskatītus jautājumus, Tiesa vairs negatavo lietas faktu izklāstu, tā vietā valstij-atbildētājam tiek pārsūtīta iesniedzēja sniegtā informācija kopā ar Tiesas jautājumiem, tādēļ faktu izklāsta sagatavošana gulstas uz valsti-atbildētāju.

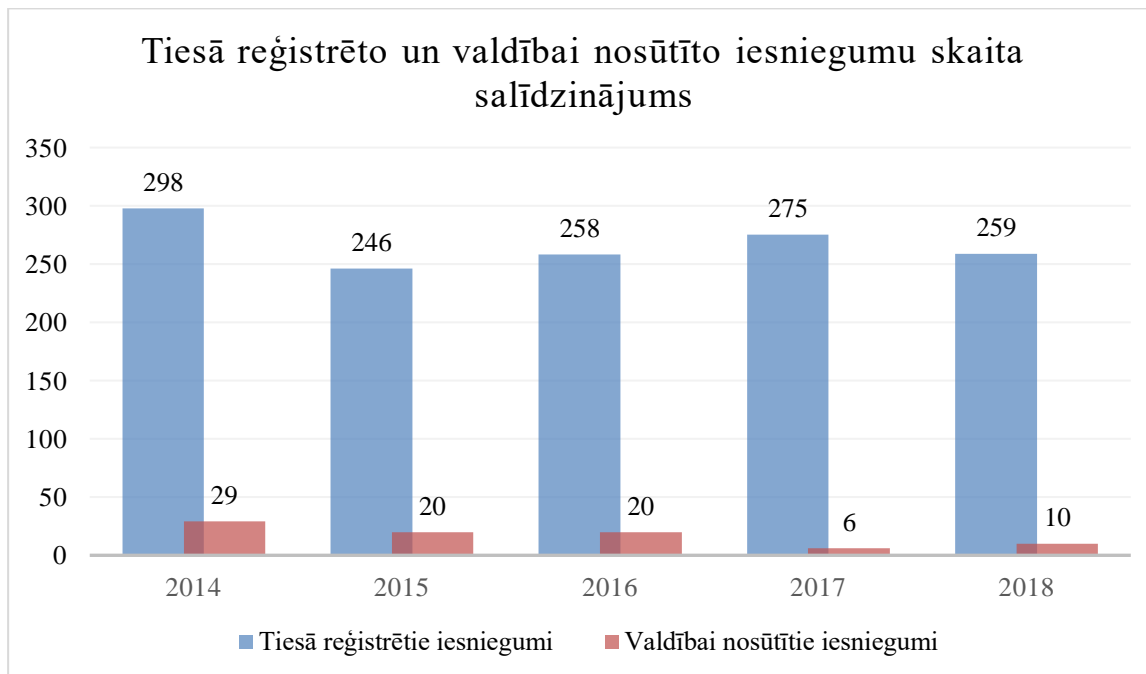
krimināllietas materiāliem, ar kuriem pamatota apcietinājuma nepieciešamība, un 3 līdzīgas sūdzības par apcietinājuma ilgumu un pamatotību.

16. Papildus augšminētajām 10 lietām, kurās valsts-atbildētāja ir Latvija, 2018.gadā 1 Tiesas lietā Latvija iestājās trešās puses statusā⁷. 2018.gadā Pārstāvis iesniedza Tiesai valdības turpmākos paskaidrojumus, paskaidrojumus par taisnīgu atlīdzību, kā arī sagatavoja Tiesas pieprasīto papildinformāciju vēl 7 lietās.
17. 2018.gadā saņemtajās jaunajās lietās vislielāko īpatsvaru veido sūdzības par apcietinājuma nepieciešamību un pamatotību (Konvencijas 5.pants), kā arī sūdzības par iespējamu nesamērīgu iejaukšanos personas tiesībās uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību (Konvencijas 8.pants), skatot to kopsakarā ar tiesībām uz efektīvu tiesību aizsardzību (Konvencijas 13.pants). 2018.gadā Latvijai viedokļa sniegšanai ir nosūtīta arī sūdzība par Konvencijas 1.protokola 3.panta iespējamu pārkāpumu, proti, par Saeimas deputāta, kura kriminālvajāšanas uzsākšanai Saeima ir piekritusi, tiesību pilnvērtīgi piedalīties parlamenta darbā ierobežojumu.
18. 2018.gadā, tāpat kā 2017.gadā, Latvijai nosūtīto jauno lietu skaits ir būtiski mazāks par līdz 2016.gadam saņemto jauno lietu skaitu (2016.gadā tika saņemtas 20 jaunas lietas, 2015.gadā – 20 lietas, 2014.gadā – 29 lietas). Jāuzsver, ka Latvijas valdībai tās paskaidrojumu sniegšanai tiek nosūtīta proporcionāli neliela daļa no Tiesā iesniegtajām sūdzībām, jo vairums sūdzību tiek noraidītas procesuālu apsvērumu dēļ, valdībai apsvērumus nemaz nelūdzot. Šajā saistībā jāatgādina, ka sūdzības pēc to sākotnējās izvērtēšanas var tikt nodotas izskatīšanai Tiesai trīs dažādos sastāvos – viena tiesneša sastāvā tiek noraidītas tikai acīmredzami nepamatotas sūdzības, komiteja trīs tiesnešu sastāvā vienbalsīgi izlemj lietas par jautājumiem, kuros jau ir labi iedibināta Tiesas judikatūra, savukārt palātā septiņu tiesnešu sastāvā tiek izskatītas visas pārējās lietas, kā arī lietas, kuras komiteja nevar izlemt vienbalsīgi. Visbeidzot, izskatīšanai Tiesas Lielajā palātā 17 tiesnešu sastāvā tiek nodotas lietas, kas skar no Konvencijas viedokļa nozīmīgus vai līdz šim Tiesā nevērtētus jautājumus.
19. Saskaņā ar Tiesas apkopotajiem statistikas datiem⁸, 2018.gadā no jau reģistrētajām lietām, tajā skaitā iepriekšējos gados, Tiesa tālākai virzībai, proti, izlemšanai vienam tiesnesim, trīs tiesnešu komitejai vai septiņu tiesnešu palātai nodeva 259 lietas ar sūdzībām par iespējamām Konvencijas vai tās protokolu pārkāpumiem Latvijā. 2018.gadā Tiesa noraidījusi 234 sūdzības, tajā skaitā arī lietās, kas jau bija nosūtītas valdībai apsvērumu sniegšanai.
20. 2019.gada 1.janvārī Tiesā izskatīšanu gaidīja kopumā 188 lietas ar sūdzībām par Konvencijas vai tās protokolu iespējamām pārkāpumiem Latvijā, no kurām 9 lietas vēl nebija nodotas tālākai izskatīšanai, jo tajās nebija saņemtas aizpildītas iesnieguma formas. No atlikušajām 179 lietām 52 lietas jeb 29% (2017.gadā – 40%) bija nodotas izskatīšanai vienam tiesnesim; 43 lietas jeb 24% (2017.gadā – 11%) bija nodotas izskatīšanai Tiesas komitejai trīs tiesnešu sastāvā; tomēr lielākā sūdzību daļa – 84 jeb 47% (2017.gadā – 49%) bija nodotas izskatīšanai Tiesas palātai septiņu tiesnešu sastāvā.
21. Tiesā reģistrēto un valdībai nosūtīto iesniegumu skaita salīdzinājums ir attēlots Tabulā Nr.1.

⁷ 2018.gada 17.jūlijā Ministru kabinets lēma par iesaistīšanos trešās puses statusā Tiesas Lielās palātas lietā *M.N pret Beļģiju* (iesnieguma Nr.3599/18), kurā tiek izskatīts jautājums par Konvencijas ekstraterritoriālo piemērošanu.

⁸ Tiesas sagatavotais pārskats par Latviju pieejams:

https://www.echr.coe.int/Documents/CP_Latvia_ENG.pdf

I.2. TIESAS PIENĒMTIE NOLĒMUMI

22. Izlemjot Tiesā iesniegtās sūdzības, Tiesa pieņem vai nu spriedumu, vai lēmumu. Lēmumi un spriedumi, kurus pieņēmusi trīs tiesnešu komiteja, un Tiesas Lielās palātas nolēmumi stājas spēkā to pasludināšanas dienā. Tiesas palātas septiņu tiesnešu sastāvā pieņemtie spriedumi stājas spēkā trīs mēnešus pēc pasludināšanas, ja neviena no pusēm nelūdz lietas atkārtotu izskatīšanu Tiesas Lielajā palātā, vai pēc šāda lūguma noraidīšanas. Lai gan bieži Tiesas lēmumiem netiek piešķirta pietiekama uzmanība, arī tie veido Tiesas judikatūru, turklāt pietiekami apjomīgu un svarīgu. Tādēļ šī ziņojuma B.daļā tiek analizēti gan Tiesas 2018.gadā pasludinātie spriedumi, gan lēmumi Latvijas lietās.
23. Kopš Konvencijas spēkā stāšanās Latvijā, līdz 2018.gada 31.decembrim Tiesa kopumā ir pasludinājusi 331⁹ nolēmumu Latvijas lietās. Lielākā daļa jeb 149 nolēmumi ir lēmumi¹⁰, ar kuriem sūdzības noraidītas kā nepieņemamas tālākai izskatīšanai vai ar kuriem lietas tikušas svītrotas no Tiesā izskatāmo lietu saraksta, jo iesniedzēji nevēlējās uzturēt savu sūdzību, vai ar kuriem atzīts, ka lieta tika atrisināta nacionālajā līmenī. Tiesa ir pasludinājusi arī 50 lēmumus 54 lietās, apstiprinot mierizlīgumu vai valdības iesniegto vienpusējo deklarāciju. No kopumā Tiesas pasludinātajiem 132 spriedumiem 138 Latvijas lietās¹¹, 27 lietās nav konstatēts neviens Konvencijas vai tās protokolu pantu pārkāpums.
24. Tādējādi secināms, ka 2018.gada nogalē joprojām nedaudz vairāk ir to nolēmumu, kuros nav konstatēts Konvencijas vai tās protokolu pārkāpums (176 nolēmumi, kuros ietilpst lēmumi par

⁹ Ieskaitot tās lietas, par kurām Tiesa nav lūgusi Latvijas valdības apsvērumus.

¹⁰ Ieskaitot lēmumus lietās, kurās Tiesa nav lūgusi Latvijas valdības apsvērumus.

¹¹ Šis skaitlis atspoguļo spēkā stājušos Tiesas spriedumus, kā arī spriedumus, kas 2018.gada 31.decembrī vēl nebija stājušies spēkā.

sūdzību noraidīšanu un spriedumi, kuros pārkāpumi nav konstatēti). Savukārt viens vai vairāki Konvencijas vai tās protokolu pārkāpumi ir konstatēti vai atzīti kopumā 155 lietās.

25. 2018.gada laikā Tiesa Latvijas lietās kopumā ir pasludinājusi 7 nolēmumus: 4 lēmumus par sūdzību nepieņemšanu izskatīšanai pēc būtības¹² un 3 spriedumus¹³. Salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem, 2018.gadā pasludināto Tiesas nolēmumu skaits Latvijas lietās ir būtiski samazinājies. Ņemot vērā Tiesas pieņemtus nolēmumu sadalījumu starp dažādajiem Tiesas formātiem (skatīt 19.rindkopu iepriekš), secināms, ka 2018.gadā Latvijai lielāko proporciju veido nolēmumi salīdzinoši sarežģītās lietās, jo 5 nolēmumus (2 spriedumus un 3 lēmumus) pieņēma Tiesas palāta 7 tiesnešu sastāvā, bet Tiesas komiteja 3 tiesnešu sastāvā pieņēma 1 spriedumu un 1 lēmumu lietā, kas nebija nosūtīta Latvijas valdībai apsvērumu sniegšanai.
26. No 2018.gadā Tiesas pieņemtajiem 4 lēmumiem Latvijas lietās, 2 lēmumos Tiesa atzina, ka iesniedzēju sūdzības nav pieņemamas izskatīšanai pēc būtības, jo iesniedzēji nebija izsmēlušī viņiem pieejamos tiesību aizsardzības līdzekļus Latvijā¹⁴. Vienā lēmumā Tiesa atzina, ka Tiesai nav jurisdikcijas izskatīt iesniedzēju sūdzības, ņemot vērā Latvijas atrunu, ka Konvencijas 1.protokola 1.pants (tiesības uz īpašumu) nav piemērojams īpašuma reformas likumiem¹⁵. Vienā lietā, kurā Latvijas valdības apsvērumi nebija lūgti, Tiesa secināja, ka sūdzība neietilpst Konvencijas 1.protokola 3.panta (tiesības uz vēlēšanām) tvērumā, un tādēļ noraidīja sūdzību par tiesību tikt ievēlētam iespējamu pārkāpumu¹⁶. 2018.gadā Tiesa nav pieņēmusi nevienu lēmumu par mierizlīguma vai valdības iesniegtas vienpusējas deklarācijas apstiprināšanu.
27. Kopš 1997.gada Tiesa pasludinājusi 132 spriedumus 138 Latvijas lietās, 2018.gadā tika pieņemti 3 spriedumi. Pasludināto spriedumu un izlemto lietu skaits salīdzinoši ar 2017.gadu ir krasi samazinājies, jo 2017.gadā 14 spriedumos tika izlemtas 19 lietas, kamēr 2018.gadā 3 spriedumos izlemtas 3 lietas, no kurām 2 lietās Konvencijas pārkāpumi netika konstatēti.
28. Tiesā izlemto Latvijas lietu skaita samazinājums ir ietekmējis arī Tiesas gada laikā piešķirto kompensāciju apmēru. 2018.gadā Tiesa atlīdzībās piešķīrusi 2 700 eiro (salīdzinājumam – 2017.gadā tika piešķirti 166 394 eiro), kas ir atlīdzība par morālo kaitējumu lietā *Kirjaņenko pret Latviju*¹⁷. Šajā lietā Tiesa atzina, ka ir pieļauts Konvencijas 6.panta pārkāpums saistībā ar tiesvedības ilgumu administratīvajā lietā. Kopš Konvencijas spēkā stāšanās Latvijā līdz 2018.gada 31.decembrim Tiesa kompensācijās kopumā ir piespriedusi 2 105 177 eiro.
29. 2018.gadā Tiesas pieņemtajos nolēmumos 2 lietās vērtētas sūdzības par Konvencijas 2.panta iespējamiem pārkāpumiem saistībā ar tiesībām uz dzīvību un valsts pienākumu izmeklēt nāves gadījumus. Vienā no šīm lietām Tiesa secināja, ka Latvija ir izpildījusi savus no Konvencijas 2.panta izrietošos pienākumus, savukārt otrajā lietā Tiesa atzina, ka sūdzības iesniedzēja nebija izmantojusi visus viņai pieejamos nacionālos tiesību aizsardzības līdzekļus. Vēl 2 2018.gadā izskatītajās lietās Tiesa vērtējusi sūdzības par Konvencijas 1.protokola 1.pantā garantēto tiesību

¹² Lēmumi lietās, kuri tikuši pasludināti laika posmā no 2018.gada 1.janvāra līdz 31.decembrim: *Soročinskis pret Latviju*, *Kvasņevskis un citi pret Latviju*, *Dumpe pret Latviju*. Tiesas lēmums lietā *Lembergs pret Latviju* tika pieņemts bez sūdzības nosūtīšanas valdībai apsvērumu sniegšanai.

¹³ Lietās *R.Š. pret Latviju*, *Rungainis pret Latviju*, *Kirjaņenko pret Latviju*.

¹⁴ *Dumpe pret Latviju*, (iesniegums Nr.71506/13), Tiesas 2018.gada 16.oktobra lēmums; *Soročinskis pret Latviju*, (iesniegums Nr.21698/08), Tiesas 2018.gada 22.maija lēmums.

¹⁵ *Kvasņevskis un citi pret Latviju* (iesniegums Nr.50853/06), Tiesas 2018.gada 4.septembra lēmums.

¹⁶ *Lembergs pret Latviju* (iesniegums Nr.62323/17), Tiesas 2018.gada 18.septembra lēmums.

¹⁷ *Kirjaņenko pret Latviju* (iesniegums Nr.39701/11), Tiesas 2018.gada 19.jūlija spriedums.

uz īpašumu iespējamiem pārkāpumiem, tomēr abas sūdzības Tiesa atzina par nepieņemamām izskatīšanai pēc būtības. Vienīgā lieta, kurā 2018.gadā Tiesa konstatēja Konvencijas pārkāpumu, ir par tiesvedības ilgumu, kuru izskatīja trīs tiesnešu komiteja (skatīt 28.rindkopu iepriekš). Tāpat 2018.gadā Tiesa Latvijas lietās ir vērtējusi sūdzības par Konvencijas 8.pantā garantēto tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību un Konvencijas 10.pantā garantēto vārda un izteiksmes brīvību iespējamiem pārkāpumiem (plašāku informāciju par šiem Tiesas spriedumiem skatīt Ziņojuma B.daļā un pielikumā).

30. Par katru Tiesas pieņemto spriedumu, kurā tiek konstatēts Konvencijas vai tās protokolu pārkāpums, Pārstāvis gatavo informatīvo ziņojumu Ministru kabinetam, kurā tiek sniegts īss pārskats par lietas faktiem, par lietas virzību Tiesā, Tiesas secinājumiem un identificētajām problēmām un kurā tiek iekļauti priekšlikumi par nepieciešamajiem pasākumiem sprieduma izpildei un līdzīgu pārkāpumu nepieļaušanai nākotnē, kas var būt gan grozījumi normatīvajā regulējumā, gan izmaiņas pastāvošajā praksē. Tāpat par katru Tiesas pieņemto nolēmumu Pārstāvis gatavo informatīvu apkopojumu, kurš tiek publicēts Ārlietu ministrijas un Augstākās tiesas tiešsaistes vietnēs, tādējādi informējot sabiedrību par Tiesas judikatūras attīstību Latvijas lietās, Tiesas vērtējumu un secinājumiem.
31. Tabulā Nr.2 ir atspoguļoti dati par Tiesas pieņemto spriedumu un lēmumu skaitu laika posmā no 2013.gada līdz 2018.gadam.

Tabula Nr.2

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Spriedumu skaits kopā	10	19	7	16	14 ¹⁸	3
Spriedumi, kuros konstatēti pārkāpumi	10	16 ¹⁹	6	9 ²⁰	12	1
Spriedumi, kuros nav konstatēti pārkāpumi	0	2	1	8 ²¹	2	2
Lēmumi, ar kuriem sūdzības noraidītas pēc valdības pozīcijas saņemšanas (t.sk., ja iesniedzēji vairs nevēlas uzturēt savu sūdzību)	14	14	12	8	9	3
Lēmumi, ar kuriem apstiprināti mierizlīgumi, vienpusējās deklarācijas	0	0	6	1	2 ²²	0

¹⁸ Ar spriedumu lietā *Silkāne un 5 citi iesniegumi pret Latviju* izlemtas lietas *Silkāne un Gordjušina pret Latviju*, *Ašmanis un citi pret Latviju*, *Klēgere pret Latviju*, *Rubine pret Latviju*, *Štova pret Latviju* un *Romanovs pret Latviju*.

¹⁹ Spriedums lietā *Vistiņš un Perepjolkins pret Latviju* attiecas vienīgi uz jautājumu par taisnīgas atlīdzības apmēru.

²⁰ Tiesas spriedumā *Dāvidsons un Savins pret Latviju* attiecībā uz R.Savina sūdzību par neobjektīvu tiesu tika konstatēts Konvencijas 6.panta 1.punkta pārkāpums.

²¹ Tiesas spriedumā *Dāvidsons un Savins pret Latviju* attiecībā uz R.Dāvidsona sūdzību par tiesas objektivitāti pārkāpums netika konstatēts.

²² Lietā *Kangere un Duka pret Latviju* ar Tiesas lēmumu apstiprināti noslēgtie mierizlīgumi 2 lietās, savukārt lietā *SIA Goren Baltija un citi pret Latviju* Tiesa apstiprinājusi Latvijas valdības iesniegtās vienpusējās deklarācijas 4 lietās.

32. Plašāka informācija par Tiesas 2018.gadā pieņemtajiem nolēmumiem sniegta Ziņojuma pielikumā.

I.3. TIESAS NOLĒMUMU IZPILDE

33. Pēc Tiesas nolēmuma spēkā stāšanās tā izpildes uzraudzība tiek nodota Eiropas Padomes (EP) Ministru komitejai, kuras uzdevums ir vērtēt, vai nacionālajā līmenī veiktie pasākumi Tiesas nolēmumā identificēto problēmu novēršanai ir atbilstoši un pietiekami. Šādi pasākumi ir gan individuāla rakstura, piemēram, Tiesas piešķirtās atlīdzības samaksa, gan vispārēja rakstura, piemēram, grozījumi normatīvajā regulējumā, pastāvošās prakses maiņa. Informācija par veiktajiem pasākumiem tiek atspoguļota rīcības ziņojumā vai rīcības plānā, kurš 6 mēnešu laikā pēc nolēmuma stāšanās spēkā ir jāsniedz EP Ministru komitejā. Pārstāvja sagatavotie un iesniegtie rīcības ziņojumu un rīcības plāni tiek apkopoti un publicēti Tiesas spriedumu izpildes departamenta tiešsaistes vietnē²³. Ja EP Ministru komiteja uzskata, ka valsts-atbildētājas īstenotie pasākumi ir pietiekami, lai novērstu līdzīgus pārkāpumus nākotnē, tā pieņem rezolūciju par nolēmuma izpildi, un ar tās pieņemšanu nolēmums tiek uzskatīts par izpildītu. Līdz ar Konvencijas 14.protokola spēkā stāšanos tiek uzraudzīta arī Tiesas lēmumu par mierizlīguma apstiprināšanu izpilde, kas vairumā gadījumos aprobežojas ar Tiesas piešķirtās atlīdzības samaksu iesniedzējam.
34. Spriedumu izpilde nacionālajā līmenī aizsākas ar Pārstāvja sagatavoto informatīvo ziņojumu Ministru kabinetam par Tiesas nolēmumu, kurā konstatēts Konvencijas vai tās protokolu pārkāpums, jo atbilstoši Noteikumiem šajā ziņojumā ir jānorāda arī Tiesas nolēmuma izpildei nepieciešamie pasākumi. Lai veicinātu Tiesas nolēmumu pienācīgu izpildi, Tieslietu ministrijā ir izveidota darba grupa, kuras ietvaros Pārstāvis regulāri informē ne tikai par Tiesas spriedumos jau konstatētajām problēmām, bet arī par problēmjautājumiem, kas izriet no lietām, kurās tiesvedība turpinās.
35. Viens no svarīgiem vispārēja rakstura pasākumiem Tiesas nolēmumu izpildē ir šo nolēmumu tulkošana latviešu valodā un publicēšana, īpaši ņemot vērā, ka Tiesas identificēto trūkumu novēršanai bieži pietiek ar pastāvošās prakses maiņu, un grozījumi normatīvajos tiesību aktos nav nepieciešami.
36. 2018.gada nogalē EP Ministru komiteja uzraudzīja Tiesas nolēmumu izpildi 7 Latvijas lietās, kas ir par 24 lietām mazāk, salīdzinot ar 2017.gadu. Nolēmumu izpildes uzraudzība turpinās 2 lietās par tiesvedības ilgumu (Konvencijas 6.pants), 2 lietās, kurās Tiesa konstatējusi Konvencijas 2.panta pārkāpumu (tiesības uz dzīvību), 2 lietās par valsts amatpersonu iespējamo vardarbību un šādas vardarbības nepietiekami efektīvu izmeklēšanu (Konvencijas 3.pants), kā arī vienā lietā par nesamērīgu iejaukšanos personas tiesībās uz mājokļa un korespondences neaizskaramību (Konvencijas 8.pants).
37. 2018.gadā Pārstāvis papildināja jau iesniegtos rīcības ziņojumus, kā arī sagatavoja rīcības ziņojumus par Tiesas 2017.gadā pieņemtajiem nolēmumiem. Sadarbībā ar atbildīgajām valsts institūcijām Pārstāvis sagatavoja, papildināja un iesniedza EP Ministru komitejā rīcības ziņojumus par Tiesas nolēmumu izpildi kopumā 31 lietā.

²³ <http://hudoc.exec.coe.int/eng>

38. 2018.gadā EP Ministru komiteja pieņēma lēmumu par izpildes uzraudzības pabeigšanu rekordlielā lietu skaitā – 35 lietās (2017.gadā – 32 lietas, 2016.gadā – 20 lietas)²⁴. Trīs gadu laikā ir pabeigta Tiesas nolēmumu izpildes uzraudzība 87 Latvijas lietās, praktiski likvidējot Latvijas lietu uzkrājumu EP Ministru komitejā. Ņemot vērā nelielo Tiesas nolēmumu skaitu, kas pēdējos gados tiek pasludināts Latvijas lietās un tiek nodots spriedumu izpildes uzraudzības procesam (2018.gadā sprieduma izpildes uzraudzībai nodotas 3 lietas, 2 no tām jau pieņemta rezolūcija par sprieduma izpildi), paredzams, ka tuvāko gadu laikā lietu skaits, kurās turpināsies Tiesas nolēmumu izpildes uzraudzība, nepārsniegs 5 lietas.
39. 2018.gadā EP Ministru komiteja pieņēma lēmumus par spriedumu izpildes uzraudzības pabeigšanu vairākās svarīgās jomās. Pirmkārt, EP Ministru komiteja ir pieņēmusi galīgās rezolūcijas par Tiesas nolēmumu izpildi lietās *Holodenko un sešas lietas pret Latviju*²⁵, lietās *J.L. un D.F. pret Latviju*²⁶ un lietās *J.Dmitrijevs un Sapožkovs pret Latviju*²⁷, kurās sūdzības bija iesniegtas par policijas amatpersonu un ieslodzījuma vietu amatpersonu pielietotu nesamērīgu spēku un šādu gadījumu izmeklēšanas efektivitāti. Spriedumu izpildes uzraudzības ietvaros EP Ministru komitejai tika sniegta informācija par institucionāli neatkarīgas iestādes – Iekšlietu ministrijas Iekšējās drošības biroja izveidošanu, un lietu par valsts amatpersonu iespējamo vardarbību uzraudzības stiprināšanu prokuratūras iestādēs, kā arī par paveikto ieslodzījuma vietu amatpersonu un darbinieku izglītošanā.
40. Otra nozīmīga lietu kategorija, kurās 2018.gadā tika pabeigta spriedumu izpildes uzraudzība, ir lietas par pārmērīgi ilgām tiesvedībām. 2018.gadā slēgta izpildes uzraudzība lietās *Kalēja un Cuško pret Latviju*²⁸ (kriminālprocesa ilgums), *Kirins pret Latviju*²⁹ (kopējais kriminālprocesa un tam sekojošais civilprocesa ilgums), kā arī *Ļutova, Silkāne un Gordjušina un 5 citas lietas*

²⁴*Mitkus pret Latviju*, 2018.gada 10.janvāra rezolūcija CM/ResDH(2018)6; *Taraneks pret Latviju*, 2018.gada 10.janvāra rezolūcija CM/ResDH(2018)7; *Vaščenkovs pret Latviju*, 2018.gada 4.aprīļa rezolūcija CM/ResDH(2018)128; *J.L. un viena lieta pret Latviju*, 2018.gada 4.aprīļa rezolūcija CM/ResDH(2018)129; *Petrova un viena lieta pret Latviju*, 2018.gada 4.jūlija rezolūcija CM/ResDH(2018)244; *Kirins pret Latviju*, 2018.gada 4.jūlija rezolūcija CM/ResDH(2018)245; *Šarma pret Latviju* 2018.gada 4.jūlija rezolūcija CM/ResDH(2018)246; *Ļutova un viena lieta pret Latviju*, 2018.gada 5.septembra rezolūcija CM/ResDH(2018)284; *Dzirmis pret Latviju*, 2018.gada 5.septembra rezolūcija CM/ResDH(2018)285; *Mihailovs pret Latviju*, 2018.gada 5.septembra rezolūcija CM/ResDH(2018)286; *Schmidt pret Latviju*, 2018.gada 5.septembra rezolūcija CM/ResDH(2018)287; *Kalēja un viena lieta pret Latviju*, 2018.gada 5.septembra rezolūcija CM/ResDH(2018)288; *Jurijs Dmitrijevs un viena lieta pret Latviju*, 2018.gada 5.septembra rezolūcija CM/ResDH(2018)289; *Andrejeva pret Latviju* 2018.gada 3.oktobra rezolūcija CM/ResDH(2018)362; *Frolovs pret Latviju*, 2018.gada 3.oktobra rezolūcija CM/ResDH(2018)363; *Holodenko un 6 lietas pret Latviju*, 2018.gada 17.oktobra rezolūcija CM/ResDH(2018)382, *Oderovs pret Latviju*, 2018.gada 17.oktobra rezolūcija CM/ResDH(2018)383, *Dmitrijevs pret Latviju*, 2018.gada 24.oktobra rezolūcija CM/ResDH(2018)400, *Ābele pret Latviju*, 2018.gada 6.decembra rezolūcija CM/ResDH(2018)433.

²⁵ *Holodenko pret Latviju* (iesniegums Nr.17215/07), Tiesas 2013.gada 2.jūlija spriedums; *Bērziņš pret Latviju* (iesniegums Nr.25147/07), Tiesas 2014.gada 25.februāra spriedums; *Djundiks pret Latviju* (iesniegums Nr.14920/05), Tiesas 2014.gada 15.aprīļa spriedums; *Grimailovs pret Latviju* (iesniegums Nr. 6087/03), Tiesas 2013.gada 25.jūnija spriedums; *Sorokins un Sorokina pret Latviju* (iesniegums Nr.45476/04), Tiesas 2013.gada 28.maija spriedums; *Timofejevi pret Latviju* (iesniegums Nr.45393/04), Tiesas 2013.gada 11.decembra spriedums, un *Vovruško pret Latviju* (iesniegums Nr.11065/02), Tiesas 2012.gada 11.decembra spriedums.

²⁶ *J.L. pret Latviju* (iesniegums Nr.23893/06), Tiesas 2012.gada 17.aprīļa spriedums, un *D.F. pret Latviju* (iesniegums Nr.11160/07), Tiesas 2013.gada 29.oktobra spriedums.

²⁷ *J.Dmitrijevs pret Latviju* (iesniegums Nr.37467/04), 2012.gada 2.oktobra spriedums, un *Sapožkovs pret Latviju* (iesniegums Nr.8550/03/01), 2014.gada 11.februāra spriedums.

²⁸ *Kalēja pret Latviju* (iesniegums Nr. 22059/08), 2017.gada 5.oktobra spriedums, un *Cuško pret Latviju* (iesniegums Nr.32163/09), 2017.gada 7.decembra spriedums.

²⁹ *Kirins pret Latviju* (iesniegums Nr.34140/07), 2017.gada 12.janvāra spriedums.

*pret Latviju*³⁰ (civilprocesa ilgums). Šajās lietās spriedumu izpildes uzraudzības ietvaros EP Ministru komitejai tika sniegta informācija par uzlabojumiem Latvijas tiesu darba organizācijā un par jau paveikto pasākumu ietekmi uz lietu izskatīšanas ilguma samazināšanos, ko savos pētījumos apstiprinājušas arī starptautiskas institūcijas.

41. 2018.gadā EP Ministru komiteja slēdza spriedumu izpildes uzraudzības procesu lietā, kas spriedumu izpildes procesā atradās kopš 2010.gada. Lietā *Andrejeva pret Latviju* Tiesas Lielā palāta bija atzinusi, ka ir pieļauts Konvencijas 1.protokola 1.panta kopsakarā ar 14.pantu (diskriminācijas aizliegums) pārkāpums saistībā ar pensijas aprēķinu Latvijas nepilsoni, jo darba stāžā netika ieskaitīts periods par iesniedzēja darbu Vissavienības pakļautības uzņēmumā Latvijas teritorijā. Sprieduma izpildes uzraudzībā aktīvi iesaistījās nevalstiskā organizācija *Latvijas Cilvēktiesību* komiteja, norādot EP Ministru komitejai uz, viņuprāt, problemātiskiem jautājumiem saistībā ar šī sprieduma izpildi, tomēr Latvijas sniegtā informācija, statistikas dati, kā arī piemēri no administratīvo tiesu prakses apliecināja, ka pēc divpusējā līguma sociālās sadarbības jomā ar Krievijas Federāciju noslēgšanas un tiesu prakses attīstības, lietai *Andrejeva pret Latviju* līdzīga rakstura sūdzības tiek atrisinātas nacionālajās tiesās.
42. Jāuzsver, ka spriedumu izpildes uzraudzības ietvaros EP Ministru komitejas Tiesas spriedumu izpildes departaments ne tikai pārbauda, vai valsts ir veikusi pietiekamus vispārējos pasākumus, lai novērstu līdzīgu pārkāpumu atkārtēšanos nākotnē, bet arī vērtē, vai personai, kuras tiesību pārkāpumu Tiesa ir konstatējusi, ir pienācīgi novērstas pārkāpuma sekas un pēc iespējas atjaunots stāvoklis, kāds tas bija pirms pārkāpuma izdarīšanas. Piemēram, sniedzot informāciju par paveikto, izpildot Tiesas spriedumu lietā *Šarma pret Latviju*, kurā Tiesa konstatēja Konvencijas 7.protokola 1.panta (procesuālās garantijas ārzemnieku izraidīšanas gadījumā) pārkāpumu, Latvijai bija jāsniedz pierādījumi, ka sūdzības iesniedzējs, kas nav Latvijas valstspiederīgais un dzīvo Indijā, ir ticis pienācīgi informēts par kārtību, kādā viņš var saņemt Tiesas piespriesto kompensāciju, turklāt Latvijas iestādēm bija nepieciešams sazināties ar iesniedzēju, lai informētu viņu par ieceļošanu Latvijā pēc ieceļošanas lieguma noņemšanas. Savukārt, izpildot spriedumu lietā *Ābele pret Latviju*, kurā Tiesa bija konstatējusi Konvencijas 3.panta pārkāpumu (necilvēcīgas un pazemojošas apiešanās aizliegums) un norādījusi uz nepietiekamu ieslodzījuma vietas amatpersonu rūpību, nodrošinot ieslodzītajai personai dzirdes aparāta tehnisko pielāgošanu, Latvijai bija jāsniedz informācija arī par iesniedzēja saziņas iespējam ar ieslodzījuma vietas amatpersonām.
43. Pārstāvja darba apjoms saistībā ar Latvijas interešu pārstāvību Tiesā laika posmā no 2013. līdz 2018.gada 31.decembrim ir atspoguļots Tabulā Nr. 3.

Tabula Nr. 3

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Latvijas valdības pozīcijas sniegšanai saņemtās lietas	17	29	20	23	6	10
Latvijas valdības sniegtās pozīcijas	20	26	23	16	6	3

³⁰ *Ļutova pret Latviju* (iesniegums Nr.37105/09), 2017.gada 9.novembra spriedums, *Silkāne un Gordjušina pret Latviju* (iesniegums Nr.70890/13), *Ašmanis un citi pret Latviju* (iesniegums Nr.71499/13), *Klēgere pret Latviju* (iesniegums Nr.35916/14), *Rubine pret Latviju*, (iesniegums Nr.24333/14), *Šutova pret Latviju*, (iesniegums Nr.64203/14) un *Romanovs pret Latviju*, (iesniegums Nr.16590/15), Tiesas 2017.gada 8.jūnija spriedums.

Latvijas valdības sniegtie papildu apsvērumi un apsvērumi par taisnīgu atlīdzību	18	21	17	20	15	7
Sagatavotie un valdībā izskatītie ziņojumi (tiesvedībā esošās lietas, spriedumi, mierizlīgumi)	25	22	17	14	17	6
Rīcības ziņojumi/plāni par spriedumu izpildi	21	24	16	40	27	33
Kopā Tiesai un Tiesas spriedumu izpildes ietvaros sagatavoto dokumentu skaits (pozīcijas, papildus apsvērumi, ziņojumi, rīcības ziņojumi/plāni)	84	93	73	90	71	59

II. PĀRSTĀVĪBA ANO

44. Īstenojot Latvijas interešu pārstāvību ANO, individuālo sūdzību izskatīšanas procesā Pārstāvim ir šādas funkcijas:
- amatojoties uz atbildīgo institūciju sniegto informāciju, Pārstāvim jā sagatavo kādā no ANO darba valodām un jā iesniedz ANO valdības sākotnējā pārstāvības pozīcija un turpmākie paskaidrojumi;
 - ja ANO pieņem lēmumu, konstatējot pārkāpumu, Pārstāvim jā iesniedz Ministru kabinetā informatīvais ziņojums ar ANO lēmuma izvērtējumu, norādot lēmuma izpildei nepieciešamos pasākumus;
 - amatojoties uz atbildīgo institūciju sniegto informāciju, Pārstāvim jā sagatavo un jā iesniedz ANO valdības nostāja par ANO lēmuma izpildi, jā nodrošina lēmuma tulkošana latviešu valodā, publicēšana un izplatīšana.
45. Īstenojot Latvijas interešu pārstāvību ANO, nacionālo ziņojumu izskatīšanas procesā Pārstāvim ir šādas funkcijas:
- atbilstoši ANO noteiktajām vadlīnijām, amatojoties uz atbildīgo institūciju sniegto informāciju, jā sagatavo nacionālie ziņojumi par Pārstāvja kompetencē esošo ANO konvenciju izpildi Latvijā;
 - jā iesniedz nacionālie ziņojumi apstiprināšanai Ministru kabinetā, jā nodrošina nacionālo ziņojumu tulkošana angļu valodā un to iesniegšana ANO;
 - jā izveido Latvijas delegācija nacionālā ziņojuma izskatīšanai ANO, jā nodrošina tās apstiprināšana Ministru kabinetā, kā arī jā piedalās nacionālo ziņojumu izskatīšanā ANO;
 - jā apkopo un jā sagatavo ANO pieprasītā papildinformācija par Pārstāvja kompetencē esošo ANO konvenciju izpildi Latvijā atsevišķos jautājumos posmā starp nacionālo ziņojumu izskatīšanu.
46. 2018.gadā turpināja pieaugt darba apjoms Latvijas interešu pārstāvībā ANO ietvaros.

II.1 NACIONĀLO ZIŅOJUMU SAGATAVOŠANA UN IZSKATĪŠANA ANO

47. 2018.gada pirmajā pusē tika pabeigts darbs pie kārtējā ziņojuma par ANO Spīdzināšanas novēršanas konvencijas izpildi Latvijā 2011.-2016.gadā³¹, un 2018.gada 8.jūnijā šis ziņojums tika iesniegts ANO. Ziņojuma izskatīšana ANO Spīdzināšanas izskaušanas komitejā plānota 2019.gada novembrī.
48. Pārskata periodā noslēdzās divu apjomīgu ziņojumu par ANO konvenciju ieviešanu Latvijā izstrāde. 2018.gada 16.oktobrī Ministru kabinets apstiprināja ziņojumu par ANO Konvencijas par jebkuras sievietes diskriminācijas izskaušanu izpildi Latvijā 2005.-2017.gadā un ziņojumu par ANO Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi 2008.-2017.gadā. Pēc ziņojumu iztulkošanas tie tika iesniegti ANO Sievietes diskriminācijas izskaušanas komitejai (2018.gada decembrī) un ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejai (2019.gada aprīlī). Šobrīd ir ANO ir iesniegti visi iekavētie Latvijas ziņojumi, kā arī tie ziņojumi, kuru iesniegšanas termiņš pienāca pārskata periodā.
49. 2018.gada 8.-9.augustā ANO Rasu diskriminācijas izskaušanas komiteja (turpmāk – Komiteja) izskatīja Latvijas kārtējā ziņojuma par Konvencijas par jebkuras rasu diskrimināciju izskaušanu izpildi laika posmā no 2008.gada līdz 2016.gadam. Komitejas eksperti atzinīgi novērtēja būtisko progresu Latvijā kopš iepriekšējā ziņojuma izskatīšanas, kā arī Latvijas delegācijas augsto līmeni. Komitejas locekļi diskusijā uzdeva jautājumus par Latvijas normatīvo ietvaru diskriminācijas izskaušanai, paveikto nepilsoņu skaita samazināšanā un naturalizācijas veicināšanā, valsts valodas politikas ietekmi uz privāto uzņēmumu darbību, rasu naida noziegumu izmeklēšanu un piemērotajām sankcijām. Komitejas ekspertus arī interesēja izglītības reformas ietekme uz mazākumtautību tiesībām saglabāt un attīstīt savu valodu un kultūru. 2018.gada 25.septembrī Komiteja publicēja savus secinājumus un ieteikumus, kuros uzteica Latvijas paveikto naturalizācijas veicināšanā, cīņā pret naida noziegumiem, aizspriedumu mazināšanā pret romu tautības cilvēkiem, kā arī Tiesībsarga biroja budžeta pieaugumu. Tajā pašā laikā Komiteja savos secinājumos aicināja pilnveidot datu vākšanu, lai tie varētu kalpot par pamatu politikas plānošanas dokumentiem mazāk aizsargāto personu tiesību nodrošināšanai. Tāpat Komiteju uztrauc mazais reģistrēto naida noziegumu skaits, tādēļ Latvijai sniegta rekomendācija pēc iespējas precīzāk uzskaitīt un analizēt naida runas gadījumus, un rīkoties, lai izmeklētu un sodītu naida runu, it īpaši interneta vidē. Komiteja arī aicināja Latviju nodrošināt, ka tās īstenotā valsts valodas politika nerada tiešu vai netiešu diskrimināciju un nerada mazākumtautībām nepamatotus ierobežojumus izglītībā, nodarbinātībā, sabiedriskajā un politiskajā dzīvē. Pievēršoties jautājumam par nepilsoņiem, Komiteja rosināja Latviju nodrošināt automātisku pilsonības piešķiršanu visiem Latvijā dzimušajiem nepilsoņu bērniem. Gada laikā Latvijai jāsniedz informācija par paveikto Komitejas ieteikumu īstenošanā attiecībā uz Tiesībsarga biroja darbu un nepilsoņu skaita samazināšanu, savukārt kārtējais ziņojums par Konvencijas normu ieviešanu Latvijai jāiesniedz 2021. gadā.
50. 2018.gadā Birojs turpināja sadarbīties ar Labklājības ministriju, lai ieviestu ANO Bērnu tiesību komitejas 71.sesijā sniegtos noslēguma apsvērumus par Latvijas kārtējo ziņojumu par 1989.gada Konvencijas par bērna tiesībām un tās divu papildprotokolu izpildi, sagatavojot atzinumus un nepieciešamo informāciju par Labklājības ministrijas izstrādātajiem plānošanas dokumentiem bērnu tiesību jomā.

³¹ Izskatīts Ministru kabineta 2018.gada 20.februāra sēdē

II.2 INDIVIDUĀLO SŪDZĪBU IZSKATĪŠANA ANO CILVĒKTIESĪBU KOMITEJĀ

51. 2018.gadā būtiski pieauga Biroja darba apjoms saistībā ar individuālo sūdzību izskatīšanu ANO Cilvēktiesību komitejas ietvaros.
52. No 1992.gada līdz 2017.gada nogalei ANO Cilvēktiesību komiteja ir izskatījusi un pieņēmusi viedokļus 6 Latvijas lietās, un 2018.gada 1.janvārī izskatīšanā ANO Cilvēktiesību komitejā atradās 2 Latvijas lietas. Taču 2018.gadā ANO Cilvēktiesību komiteja Latvijai nosūtīja 5 jaunas lietas, tādējādi 2018.gada beigās ANO Cilvēktiesību komitejā izskatīšanā atradās 7 Latvijas lietas, kurās iesniedzēji sūdzējās par vienu vai vairākiem ANO Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (turpmāk – Pakts) pantu pārkāpumiem. Visvairāk sūdzību (5) ir par Pakta 14.panta (tiesības uz taisnīgu tiesu) iespējamiem pārkāpumiem, kurām seko 3 sūdzības par Pakta 25.panta (tiesības tikt ievēlētam) iespējamiem pārkāpumiem un 2 sūdzības par 26.panta (tiesības uz vienlīdzību) iespējamiem pārkāpumiem. Pa vienai sūdzībai saņemtas par iespējamiem Pakta 6.panta (tiesības uz dzīvību), 7.panta (spīdzināšanas aizliegums) un 9.panta (tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību) pārkāpumiem.
53. Lietās par Pakta 14.panta (tiesības uz taisnīgu tiesu) iespējamiem pārkāpumiem Latvijā iesniedzējs lietā *Baltiņš pret Latviju* sūdzas par policijas provokāciju, savukārt iesniedzēji lietā *Tkačevi pret Latviju* uzskata, ka kriminālprocess pret viņiem nav bijis taisnīgs un objektīvs un ka kriminālprocesa ietvaros pārkāpts vienlīdzības princips, jo viņiem bija liegtas tiesības iesniegt un pārbaudīt pierādījumus, izsaukt un tiesas sēdē nopratināt lieciniekus. Šajā lietā iesniedzēji sūdzas arī par aizturēšanu (Pakta 9.pants) un to, ka tikuši nopratināti tikai 7 mēnešus pēc viņu atzīšanas par aizdomās turētajiem, kā arī par prettiesisku iejaukšanos viņu tiesībās uz privātās dzīves neaizskaramību (Pakta 17.pants). Visbeidzot, lietā *A.Z. pret Latviju* iesniedzējs, atsaucoties uz Pakta 14.pantu, sūdzas, ka nacionālās tiesas nav taisnīgi izskatījušas civillietu, kurā iesniedzējs ir atbildētājs, proti, iesniedzēja ieskatā nacionālās tiesas savos nolēmumos nav atsaukušās uz tām tiesību normām, kuras iesniedzējs uzskata par būtiskām lietas iznākumā. Iesniedzējs arī sūdzas, ka pret viņu tiesas procesā nav ievērots vienlīdzības princips (Pakta 26.pants) un ka viņa dzīvība būs apdraudēta (Pakta 6.pants) gadījumā, ja tiesas sprieduma izpilde tiks vērsta pret nekustamo īpašumu, kurā iesniedzējs dzīvo.
54. Lietās par Pakta 25.panta (tiesības tikt ievēlētam) iespējamiem pārkāpumiem lietā *Kvasņevskis pret Latviju* iesniedzējs sūdzas par Saeimas vēlēšanām 2010.gadā, kurās iesniedzējs vēlējās kandidēt kā neatkarīgs kandidāts, taču Latvijas vēlēšanu kārtība pieļauj reģistrēt tikai partiju vai politisko apvienību iesniegtu kandidātu sarakstus. Savukārt lietā *Lembergs pret Latviju* sūdzība par iespējamu Pakta 25.panta pārkāpumu (tiesības uz dalību valsts un pašvaldību darbībā un tiesības uz pieeju valsts pārvaldei) iesniegta par Kriminālprocesa likumā noteiktā drošības līdzekļa – noteiktas nodarbošanās aizlieguma – piemērošanu iesniedzējam.

II.3 ANO SPECIĀLĀS PROCEDŪRAS

55. ANO Cilvēktiesību padomes speciālās procedūras ir neatkarīgi cilvēktiesību eksperti vai ekspertu darba grupas, kuru uzdevums ir ziņot un sniegt ieteikumus par cilvēktiesību situāciju tematiskā jomā vai konkrētā valstī. Šīs sistēmas ietvaros šobrīd darbojas 44 tematiskās procedūras un 12 valstu procedūras. Speciālo procedūru uzdevums ir vārst ANO dalībvalsts uzmanību uz speciālo procedūru rīcībā nonākušo informāciju vai sūdzībām par cilvēktiesību situāciju, kā arī lūgt valsti sniegt apsvērumus par saņemtajām sūdzībām.

56. 2018.gadā Birojs sniedza atbalstu vairāku Ārlietu ministrijas atbilžu sagatavošanai ANO speciālajām procedūrām. Tā Īpašais ziņotājs par mūsdienu rasisma formām, rasu diskrimināciju, ksenofobiju un saistītu neiecietību lūdza Latviju sniegt atbildes par Otrā pasaules kara dalībnieku likumprojektu, Īpašais ziņotājs par tiesību uz vārda un izteiksmes brīvību aizsargāšanu un veicināšanu lūdza sniegt Latvijas nostāju par trīs Krievijas žurnālistu aizturēšanu un izraidīšanu no Latvijas, savukārt arī 2018.gada nogalē tika apkopota informācija atbildei uz trīs ANO īpašo ziņotāju (Īpašais ziņotājs par tiesībām uz izglītību, Īpašais ziņotājs par tiesību uz vārda un izteiksmes brīvību aizsargāšanai un veicināšanai, Īpašais ziņotājs par minoritāšu tiesībām) kopīgi uzdotajiem jautājumiem par izglītības reformu.

III. CITI PĀRSTĀVJA DARBA VIRZIENI

57. Līdztekus Latvijas interešu pārstāvībai starptautiski gan Tiesā, gan ANO, Pārstāvis veic vienlīdz svarīgu un laika ziņā apjomīgu darbu nacionālajā līmenī, veicinot Latvijas valsts pārvaldes un tiesu sistēmas iestāžu, kā arī sabiedrības kopumā izpratni un izglītošanu par cilvēktiesību jautājumiem. Lai gan šādas Pārstāvja funkcijas Noteikumos tieši nav minētas, Pārstāvja darbība nacionālajā līmenī ir likumsakarīga, jo tā ir tiešā veidā saistīta ar kvalitatīvu Latvijas valdības interešu pārstāvību starptautiski. Šis Pārstāvja darbības mērķis ir veicināt izpratni par dažādiem cilvēktiesību jautājumiem, Tiesas judikatūras attīstību gan Latvijas lietās, gan kopumā, lai veicinātu diskusiju un risinātu ne tikai jau zināmas problēmas Latvijā pastāvošajā normatīvajā regulējumā un praksē, bet arī lai savlaicīgi identificētu un risinātu iespējamus problēmjautājumus.
58. Pārskata periodā Pārstāvja Biroja tiešsaistes vietnē³² tika regulāri ievietoti paziņojumi par jaunākajiem Tiesas nolēmumiem Latvijas lietās, Pārstāvja kompetencē esošā informācija par sagatavoto Latvijas nacionālo ziņojumu apstiprināšanu Ministru kabinetā un izskatīšanu ANO, kā arī Pārstāvja darba pārskati. Pārstāvja Biroja sagatavotie paziņojumi par Tiesas nolēmumiem regulāri tiek publicēti arī žurnālā *Jurista vārds*, Augstākās tiesas tiešsaistes vietnē, kā arī vietnē www.cilvektiesibas.info.
59. Atbilstoši Noteikumiem, Pārstāvis nodrošina Tiesas pieņemto spriedumu Latvijas lietās tulkošanu latviešu valodā un to publicēšanu.
60. 2018.gadā turpinājās sadarbība ar Latvijas augstākajām mācību iestādēm un profesionālās tālākizglītības iestādēm: Latvijas Tiesnešu mācību centru, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Juridiskās tālākizglītības un profesionālās pilnveides centru, kā arī Rīgas Juridisko augstskolu. 2018.gadā Latvijas Tiesnešu mācību centrā Biroja darbinieki piedalījās vairākos specializētos semināros tiesnešiem par strīdu, kas izriet no ģimenes tiesībām, risināšanu atbilstoši Tiesas judikatūrai, kā arī vadīja lekciju izmeklēšanas tiesnešiem par tiesību uz brīvību ievērošanas kontroli kriminālprocesā un piedalījās seminārā par tiesu prakses vispārīgumu veikšanas metodoloģiju. Tiesnešu tālākizglītības ietvaros Pārstāvis piedalījās konferencē “Efektīva un ētiska tiesas sēdes vadīšana”, ko organizēja Tiesu administrācijas sadarbībā ar Tiesnešu ētikas komisiju. Savukārt Rīgas Juridiskās augstskolas studenti vairākās lekcijās tika iepazīstināti ar Pārstāvja Biroja darbu. Pārstāvis piedalījās Tiesībsarga rīkotās tiesu procesu izspēles cilvēktiesībās vērtēšanā un prof. K. Dišlera konstitucionālo tiesību tiesas procesa

³² <http://www.mfa.gov.lv/ministrija/latvijas-parstavis-starptautiskajas-cilvektiesibu-institucijas>

izspēles vērtēšanā. Visbeidzot, jau tradicionāli Ārlietu ministrija un Pārštāvja Birojs sniedza atbalstu ikgadējās cilvēktiesību konferences organizēšanai, kas 2018.gadā bija veltīta jaunāko Tiesas nolēmumu izvērtēšanai un datu aizsardzības jautājumiem.

61. Jau regulāras Pārštāvim kļuvušas tikšanās ar tiesu, prokuratūras un policijas iestāžu darbiniekiem. 2018.gadā Pārštāvis piedalījās Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas tiesnešu un Rīgas tiesu apgabala rajona tiesu tiesnešu kopīgā sanāksmē par tiesu prakses vienveidīguma nodrošināšanu civillietās. Pārskata periodā divas tikšanās notika ar Iekšlietu ministrijas Iekšējās drošības biroja darbiniekiem.
62. Visbeidzot, lai vairotu sabiedrības izpratni par cilvēktiesībām, Pārštāvis un Biroja darbinieki regulāri piedalās dažādos publiskos pasākumos un diskusijās, kurus organizē ne tikai valsts iestādes, bet arī nevalstiskās organizācijas un nodibinājumi, kā arī sagatavo informatīvus pārskatus par nozīmīgiem Tiesas nolēmumiem. Tā 2018.gada 7.februārī Strasbūrā Pārštāvis tikās ar Latvijas žurnālistu delegāciju un informēja par aktualitātēm Tiesā. 2018.gada 1.februārī Pārštāvis piedalījās Publisko tiesību institūta rīkotajā pasākumu ciklā *Juridiskas sarunas* par vēlēšanu sistēmas izaicinājumiem, savukārt 15.februārī piedalījās diskusijā par Satversmes ģenēzi un iespējamiem pilnveidojumiem XXI gadsimtā, 24.maijā piedalījās Satversmes tiesas rīkotajā konferencē “Konstitucionālo tiesu loma 21.gadsimta globalizētajā pasaulē” un 11.decembrī – Tiesībsarga konferencē.

III.1. SADARBĪBA AR VALSTS IESTĀDĒM

63. Pārštāvja līdzšinējā darbība apstiprina, ka iesaiste jauna normatīvā regulējuma izstrādes procesā, sniedzot atzinumu par tiesību aktu projektiem un piedaloties starpministriju (starpinstitūciju) sanāksmēs, kā arī iesaiste darba grupās, kas izstrādā tiesību aktu projektus vai lemj par nepieciešamajiem uzlabojumiem pastāvošajā regulējumā vai praksē, ir efektīvs veids, kā novērst Latvijas tiesību aktu neatbilstību Konvencijai un tādējādi novērst arī jaunu sūdzību nonākšanu Tiesā, jo tas veicina valsts amatpersonu izpratni par cilvēktiesību jautājumiem.
64. 2018.gadā Pārštāvis sagatavoja viedokli par nacionālo tiesību normu atbilstību starptautiskajiem cilvēktiesību standartiem vairākās Satversmes tiesā izskatāmajās lietās: lietā Nr.2017-20-0103 “Par likuma “Par valsts noslēpumu” 7.panta piektās daļas sestā un astotā teikuma atbilstību Satversmes 92.pantam un MK noteikumu Nr.41 “Industriālās drošības sertifikāta pieprasīšanas, izsniegšanas, uzskaites, izmantošanas, kategoriju maiņas vai anulēšanas kārtība” 12.panta otrā teikuma atbilstību Satversmes 105.pantam”, kā arī lietā Nr.2017-25-01 “Par Saeimas vēlēšanu likuma 5.panta 6.punkta atbilstību Satversmes 1., 9. un 91.pantam. 2018.gada nogalē Birojs sniedza atbalstu Ārlietu ministrijas viedokļa sagatavošanā Satversmes tiesā izskatāmajā lietā Nr.2018-12-01 “Par 2018. gada 22. marta likuma „Grozījumi Izglītības likumā” 1.panta pirmās daļas, otrās daļas vārdu „pirmsskolas izglītības un pamatizglītības pakāpē, ievērojot šā likuma 41.panta noteikumus”, 3.panta pirmās daļas vārda „pamatizglītības” un 2018.gada 22.marta likuma „Grozījumi Vispārējās izglītības likumā” 2.panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91.panta otrajam teikumam, 112.pantam un 114.pantam”.
65. Pārskata periodā Pārštāvis Saeimā un tās komisijās piedalījās diskusijās par dažādiem starpnozaru jautājumiem un Saeimā izskatāmajiem likumprojektiem, kā arī sniedza viedokli vai atzinumu par specifiskiem cilvēktiesību aspektiem. Pārštāvis piedalījās Saeimas Juridiskās

komisijas sēdē, kurā tika izskatīti likumprojekti par atsevišķu kriminālprocesa materiālu publisku pieejamību un publiskošanas kārtību. Savukārt Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijas sanāksmēs Biroja darbinieki sniedza informāciju par aktualitātēm cilvēktiesību jomā un informēja par sagatavoto Latvijas nacionālo ziņojumu par ANO konvencijas par jebkuras sieviešu diskriminācijas izskaušanu izpildi Latvijā.

66. Jau ierasti visciešākā sadarbība Pārstāvim un Birojam ir ar Tieslietu ministriju. 2018.gadā turpinājās Tieslietu ministrijas darba grupas diskusijas Uzturlīdzekļu garantiju fonda likuma pilnveidošanai, kur Birojs sagatavoja viedokli par priekšlikumu ierobežojumam uzturlīdzekļu nemaksātājiem izbraukt ārpus ES robežām. Tāpat gan Pārstāvis, gan Biroja darbinieki iesaistījās atsevišķu jautājumu apspriešanā pastāvīgo Civillikuma, Krimināllikuma, Kriminālprocesa likuma darba grupu sanāksmēs, piemēram sagatavojot viedokli par cietušo un liecinieku uzklauššanu tiesā. Visbeidzot, pēc Tieslietu ministrijas lūguma Pārstāvis sagatavoja viedokli, apkopojot no Tiesas judikatūras izrietošos principus jautājumā par īpašnieka un īpašumā dzīvojošo personu tiesību samērošanu, kā arī piedalījās vairākās Tieslietu ministrijas darba grupas sanāksmēs par kārtību, kādā īstenojama izpildu lietas ietvaros pārdotā nekustamā īpašuma nodošana tā ieguvējam (ievešana valdījumā).
67. Ņemot vērā to, ka Eiropas Savienības tiesā izskatāmās lietas nereti skar jautājumus, par kuriem Tiesā jau ir izveidojusies judikatūra, 2018.gadā Pārstāvis sniedza atbalstu Tieslietu ministrijai, sagatavojot pozīciju un piedaloties tiesas sēdē lietā *C-345/17 Buivids*, kurā tika izskatīts jautājums par to, vai policijas darbinieku filmēšana policijas iecirknī procesuālo darbību veikšanas laikā un nofilmētā materiāla ievietošana interneta vietnē ir uzskatāma par personas datu apstrādi un vai tai ir piemērojams tā saucamais “žurnālistikas izņēmums”. Viedoklis Tieslietu ministrijai tika sniegts arī par prejudiciālā nolēmuma lietām, kuras ierosinātas pēc citu ES dalībvalstu tiesu uzdotiem jautājumiem un kurās iesaistījusies Latvija: lietā *C-623/17 Privacy International* (masveida komunikācijas datu apstrāde Apvienotajā Karalistē), lietā *C-18/18 Glawischnig-Piesczek* (par “identiski formulētas vai līdzīgas nozīmes” prettiesiskas informācijas dzēšanas pienākumu *Facebook*) kā arī par pamattiesību aspektiem lietā *C-311/18 Facebook Ireland un Schrems* (personas datu pārsūtīšana komerciāliem mērķiem ārpus Eiropas Savienības).
68. Pārskata periodā Pārstāvja Birojs sagatavoja vairākus atzinumus par tiesību aktu projektiem: par Tieslietu ministrijas pārstrādāto likumprojektu *Tiesībaizsardzības nolūkos apstrādājamo fizisko personu datu likums*, par likumprojektu *Grozījums Kriminālprocesa likumā*; par Aizsardzības ministrijas virzītajiem likumprojektiem *Grozījumi Nacionālās drošības likumā*; *Grozījumi Krimināllikumā* un *Grozījumi likumā “Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli”*; par Iekšlietu ministrijas izstrādāto likumprojektu *Grozījumi likumā “Par policiju”*; par Ekonomikas ministrijas sagatavoto informatīvo ziņojumu un Ministru kabineta prokolēmuma projektu par iespējamiem risinājumiem nacionālās drošības interešu aizsardzības nodrošināšanai; par Labklājības ministrijas izstrādāto plāna projektu *Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādņu 2014.-2020.gadam īstenošanas plāns 2018.-2020.gadam*. Biroja pārstāvji piedalījās arī darba grupu sanāksmēs jauna normatīvā regulējuma izstrādei Veselības ministrijā par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu izpildi un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijā par grozījumiem *Aizsargjoslu likumā*.

III.2. STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA

69. Starptautiskajā līmenī 2018.gadā Pārstāvis un Biroja darbinieki turpināja piedalīties darba grupās EP ietvaros: EP koordinācijas komitejā cilvēktiesību jautājumos (CDDH), ekspertu darba grupā, kas izstrādās pārskata ziņojumu par Konvencijas sistēmas vietu Eiropas un starptautiskajā tiesību sistēmā vidējā termiņā un ilgtermiņā (DH-SYSC II), un darba grupā EP Ministru komitejas 2004.gada rekomendācijas *Par Eiropas Cilvēktiesību konvencijas standartu apgušanu universitātēs un profesionālajā apmācībā* (DH-SYSC-III). 2018.gadā Pārstāvis turpināja darbu CDDH komitejas birojā, kā arī kā ziņotājs CDDH komitejas darba grupā par izteiksmes brīvību un saikni ar citām cilvēktiesībām (CDDH-EXP). Pārstāvja birojs veica arī apkopoja informāciju anketai par EP Ministru komitejas 2010.gada rekomendācijas *Par pasākumiem diskriminācijas uz seksuālās orientācijas un dzimumidentitātes pamata apkarošanai izpildi Latvijā*.
70. Birojs sadarbojas arī ar citu EP dalībvalstu valdību pārstāvjiem Tiesā. 2018.gada 11.oktobrī Pārstāvis piedalījās valdību pārstāvju sanāksmē Zagrebā, kurā tika pārrunāti ar jauno sūdzību nosūtīšanas kārtību saistītie jautājumi un valdību pārstāvju sadarbība ar Tiesas Sekretariātu. Tāpat sadarbības ietvaros dalībvalstu valdību pārstāvji regulāri gan dalās pieredzē par Tiesā izskatāmām lietām, gan arī sniedz informāciju par normatīvo regulējumu dažādās jomās. 2018.gada 6.septembrī Biroja pārstāvis piedalījās Lietuvas valdības pārstāvja Tiesā rīkotajā starptautiskā konferencē – apaļā galda diskusijā *Securing Transgender Rights: Search for a Fair Balance*, kas tika rīkota arī saistībā ar Tiesas sprieduma izpildi lietā *L. pret Lietuvu*³³, kurā Tiesa konstatēja Konvencijas 8.panta pārkāpumu, jo Lietuva nebija izstrādājusi normatīvo regulējumu dzimuma maiņas veikšanai un reģistrēšanai. Pasākums tika organizēts, lai veicinātu diskusijas un sabiedrības informētību par dzimuma maiņas juridiskajiem, medicīniskajiem un ētiskajiem aspektiem un iepazīstinātu ar citu valstu pieredzi šo jautājumu risināšanā. Savukārt 2018.gada 15.novembrī Tallinā Biroja pārstāvis piedalījās konferencē, kas veltīta Baltijas valstu pieredzei un izaicinājumiem cilvēktiesību jomā, stāstot par Latvijas pieredzi Tiesā pēdējo 20 gadu laikā.
71. 2018.gadā Dānijas prezidentūras EP Ministru Komitejā ietvaros notika vairākas ekspertu diskusijas par Tiesas ilgtermiņa nākotni, tādējādi turpinot 2010.gadā uzsākto Interlākenas procesu Konvencijas sistēmas reformai. Pārstāvis šajos pasākumos vadīja vairākas paneldiskusijas. Ekspertu apspriestās idejas par Tiesas autoritātes stiprināšanu iekļautas arī Kopenhāgenas deklarācijā, kura tika pieņemta ministru līmeņa konferencē 2018.gada 13.aprīlī.
72. 2018.gadā Pārstāvja birojs sagatavoja viedokli ANO Bērnu tiesību komitejai par tās izstrādātā Vispārējā komentāra Nr.24 “Par bērnu tiesībām kriminālprocesā” projektu. ANO uzraudzības institūciju sagatavotie vispārīgie komentāri, lai arī juridiski nesaistoši, ir autoritatīvi dokumenti, jo plašāk skaidro cilvēktiesību līgumos iekļautos standartus, kā arī sniedz norādījumu dalībvalstīm par šo līgumu normu ieviešanu nacionālā līmenī.

IV. 2019.GADĀ PLĀNOTIE DARBI

73. 2018.gadā Pārstāvis turpinās iesāktos darbus, īstenojot Latvijas valsts pārstāvību Tiesā un ANO. Pārstāvības ietvaros tiks nodrošināta savlaicīga valdības paskaidrojumu sagatavošana un

³³ *L. pret Lietuvu* (iesniegums Nr.27527/03), Tiesas 2007.gada 11.septembra spriedums.

iesniegšana Tiesā un ANO Cilvēktiesību komitejā izskatāmajās lietās, kā arī Ministru kabineta informēšana par Tiesas tiesvedībā esošajām lietām un pieņemtajiem spriedumiem Latvijas lietās.

74. Pārstāvja 2019.gada galvenais uzdevums būs sagatavoties Latvijas kārtējo ziņojumu izskatīšanai ANO komitejās: kārtējo ziņojumu par ANO Spīdzināšanas novēršanas konvencijas izpildi paredzēts izskatīt 2019.gada novembrī, savukārt kārtējo ziņojumu par ANO Konvencijas par jebkuras sievietes diskriminācijas izskaušanu paredzēts izskatīt 2020.gada martā. Tāpat 2019.gadā jāapkopo un jāiesniedz ANO Rasu diskriminācijas izskaušanas komitejai tās pieprasītā informācija, kā arī jā sagatavo kārtējais ziņojums par ANO Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi Latvijā laikā no 2014.gada līdz 2019.gadam.
75. Nacionālajā līmenī Pārstāvis turpinās sadarbību ar valsts pārvaldes iestādēm, tiesām un tiesībsargājošajām iestādēm, tostarp turpinot piedalīties ar Latvijas Tiesnešu mācību centra programmās, kā arī turpinās informēt atbildīgās iestādes un sabiedrību kopumā par cilvēktiesību aktualitātēm.
76. Pārstāvis turpinās starptautisko sadarbību, piedaloties gan EP ekspertu darba grupās, gan Ministru komitejas sanāksmēs par Tiesas nolēmumu izpildes uzraudzību.

B. DAĻA

PĀRSKATS PAR TIESAS JUDIKATŪRAS ATTĪSTĪBU LATVIJAS LIETĀS

77. Šīs ziņojuma daļas mērķis ir sniegt pārskatu par Tiesas judikatūras attīstību 2018.gadā pasludinātajos Tiesas nolēmumos Latvijas lietās, kā arī pārskatu par Latvijai nozīmīgiem jautājumiem saistībā ar individuālo sūdzību izskatīšanu dažādās starptautiskajās organizācijās.

Tiesas judikatūra Latvijas lietās 2018.gadā

78. Lai gan 2018.gadā Tiesa pasludināja tikai 7 nolēmumus Latvijas lietās, šajos nolēmumos sniegtas nozīmīgas atziņas gan par personai Latvijā pieejamiem tiesību aizsardzības mehānismiem, gan par Latvijas pienākumu saturu vairāku Konvencijā garantēto tiesību ievērošanā un aizsardzībā.

Subsidiaritātes princips un nacionālie tiesību aizsardzības mehānismi

79. Arī 2018.gadā pasludinātajos nolēmumos ir labi redzams, cik nozīmīga loma Tiesas praksē ir subsidiaritātes principam jeb principam, ka primārais pienākums nodrošināt cilvēktiesību ievērošanu gulstas uz valsts iestādēm un tiesām un Tiesai ir nepieciešami būtiski iemesli, lai nacionālo iestāžu, tajā skaitā nacionālo tiesu, sniegto lietas faktu izvērtējumu un piemērojamo tiesību normu interpretāciju aizstātu ar savu vai lai nonāktu pie atšķirīgiem secinājumiem (plašāk par subsidiaritātes principu skatīt pārskatu par Pārstāvja darbu 2017.gadā). Piemēram, lietā *Rungainis pret Latviju* (lietas būtības izklāstu skatīt turpinājumā) Tiesa secināja, ka strīdā par godu un cieņu aizskarošu ziņu atsaukšanu un kompensācijas izmaksāšanu Latvijas tiesas bija pienācīgi līdzsvarojušas visu pušu tiesības un intereses. Šo iemeslu dēļ Tiesa neuzskatīja par nepieciešamu pārskatīt nacionālo tiesu sniegto lietas faktu vērtējumu un atzina, ka Konvencija nav pārkāpta.
80. Personas, kura plāno iesniegt sūdzību Tiesā, pienākums izmantot visus nacionālā līmenī pieejamos tiesību aizsardzības mehānismus ir subsidiaritātes principa procesuālā izpausme. 2018.gadā pieņemtajos nolēmumos ir atrodamas vairākas svarīgas norādes par šo personas pienākumu. Tā lietā *Soročinskis pret Latviju* Tiesai bija jāatbild uz jautājumu, vai iesniedzējs Tiesā iesniegto sūdzību par iespējamu diskrimināciju vecuma pensiju aprēķināšanā pirms tam ir pienācīgi izteicis nacionālā līmenī. Savā lēmumā Tiesa visupirms secināja, ka strīds pēc būtības ir par likuma "Par valsts pensijām" pārejas noteikumu 13.punkta iztulkošanu un piemērošanu, proti, par to, vai šīs normas piemērošanā tiek ņemts vērā likuma pārejas noteikumu 1.punkts. Tiesa turpinājumā konstatēja, ka iesniedzēja ieskatā šie divi likuma pārejas noteikumu punkti tiek piemēroti kumulatīvi, ka tādēļ viņam kā nepilsonim apdrošināšanas stāžā nav ieskaitīts ārpus Latvijas teritorijas nostrādātais periods un ka šo iemeslu dēļ iesniedzējs ir cietis no atšķirīgas attieksmes pilsonības dēļ. Tiesa rūpīgi salīdzināja sūdzību, kuru iesniedzējs bija izteicis Tiesā, ar sūdzībām, kuras iesniedzējs bija izteicis Latvijas tiesās. Šis salīdzinājums lika Tiesai secināt, ka iesniedzējs visās Latvijas tiesu instancēs bija tikai lūdzis viņa vecuma pensiju aprēķināt atbilstoši piemērojamām tiesību normām un ka nevienā instancē iesniedzējs nebija izvirzījis argumentu par iespējamu diskrimināciju. Tiesa īpaši uzsvēra, ka administratīvās tiesas, izskatot iesniedzēja pieteikumu, bija darījušas visu, lai nodrošinātu iesniedzējam iespēju precizēt savas sūdzības, turklāt apelācijas instancē lieta tika

izskatīta mutvārdu procesā. Tas vien, ka iesniedzējs mutvārdos vienas tiesas sēdes noslēgumā izteica piezīmi, ka attieksme pret pilsoņiem un nepilsoņiem ir atšķirīga, Tiesas ieskatā nav uzskatāms par pietiekamu, lai apgalvotu, ka Tiesā iesniegtā sūdzība pirms tam ir pienācīgi izteikta nacionālā līmenī. Tiesa arī norādīja, ka iesniedzējs savā kasācijas sūdzībā par Administratīvās apgabaltiesas spriedumu neizvirzīja nekādus argumentus par šo jautājumu un nekad nebija lūdzis juridisko palīdzību savu tiesību aizsardzībai administratīvajā procesā. Šie Tiesas secinājumi vēlreiz atgādina, ka nacionālo tiesību aizsardzības mehānismu izmantošanā nozīmīga ir ne tikai formālā vēršanās atbilstošajā iestādē vai tiesā, bet arī izteikto sūdzību saturs un personas paustā viedokļa nemainīgums.

81. Ļoti nozīmīgi ir Tiesas secinājumi lietā *Dumpe pret Latviju*, jo šajā lietā Tiesa vērtēja personai pieejamos nacionālos mehānismus tiesību uz dzīvību aizsardzībai. Sūdzības iesniedzēja uzskatīja, ka sociālās aprūpes centrā viņas dēlam netika nodrošināta atbilstoša aprūpe un medicīniskā palīdzība un ka tas bija iemesls viņas dēla nāvei. Valdība bija izvirzījusi argumentu, ka sūdzības iesniedzēja nav izmantojusi visus nacionālos tiesību aizsardzības mehānismus, jo viņa nebija vērsusies vispārējās jurisdikcijas tiesās ar civiltiesību, lai noskaidrotu ārstniecības personu iespējamo atbildību par viņas dēla nāvi. Savukārt iesniedzēja uzskatīja, ka bija pienācīgā kārtā vērsusies tiesībsargājošajās iestādēs, kuru ierosinātās krimināllietas izmeklēšanā netika konstatēts, ka ārstniecības personu profesionālo pienākumu nolaidīga pildīšanu būtu bijusi cēloņsakarībā ar iesniedzējas dēla nāvi, un tādēļ ar prasību civilprocesuālā kārtībā vairs nebija jāvēršas.
82. Izskatot sūdzību, Tiesa salīdzināja kriminālprocesu un civilprocesu, lai noskaidrotu šo procesu dabu un mērķus un varētu izdarīt secinājumu, vai prasības iesniegšanas civillietā mērķis un civillietas izskatīšanas iznākums pēc būtības būtu identisks krimināllietai. Šajā vērtējumā Tiesa uzsvēra, ka nacionālās tiesas piemēro atšķirīgus kritērijus atbildības noteikšanai civillietās un krimināllietās un ka izmeklēšana krimināllietā ir ierobežota līdz iespējamās vainīgās personas kriminālatbildības konstatēšanai. Tiesa norādīja, ka Latvijā vēršanās ar prasību civillietā ir labāk piemērota izskatāmās lietas apstākļu izvērtēšanai, jo civillietā šie apstākļi varētu tikt vērtēti plašāk. Tādēļ Tiesa secināja, ka iesniedzēja nav izmantojusi visus nacionālos tiesību aizsardzības mehānismus un ka viņai bija pienākums, un joprojām pastāv iespēja vērsties ar prasību civillietā par atbilstošas aprūpes nenodrošināšanu un medicīniskās palīdzības nesniegšanu viņas dēlam sociālajā aprūpes centrā. Šīs Tiesas atziņas lietā *Dumpe pret Latviju* vēlreiz apliecina, ka kriminālprocess nav vienīgais efektīvais mehānisms aizskarto tiesību aizsardzībai, kas savukārt sasaucas ar Tiesas vairākkārt atkārtoto atziņu, ka Konvencija nerada subjektīvas tiesības panākt kādas personas saukšanu pie kriminālatbildības.

Tiesības uz dzīvību

83. Iepriekšējās rindkopās aprakstītā lietā *Dumpe pret Latviju* ir viena no 2 2018.gadā izlemtajām lietām, kurās Tiesa izskatīja sūdzības par tiesību uz dzīvību (Konvencijas 2.pants) iespējamiem pārkāpumiem. Ņemot vērā, ka kopš 1997.gada līdz 2018.gada sākumam sūdzības par 2.panta iespējamiem pārkāpumiem ir izlemtas tikai 4 lietās, tad 2018.gadā izlemtas lietas sniedz vērtīgu papildinājumu Tiesas judikatūrai par Latvijas pienākumu saturu tiesību uz dzīvību ievērošanā un aizsardzībā.
84. Ja lietā *Dumpe pret Latviju* Tiesas sniedza apsvērumus tikai sūdzības pieņemamību izskatīšanai, tad lietā *R.Š. pret Latviju* Tiesa vērtēja sūdzību pēc būtības gan no Konvencijas 2.panta materiālā aspekta, gan no procesuālā aspekta. Kā uzskatīja sūdzības iesniedzējs, kurš

bija cietis lidmašīnas avārijā, Konvencijas 2.panta materiālā aspekta (aizliegums prettiesiski atņemt dzīvību un valsts pozitīvais pienākums rīkoties, lai aizsargātu personas dzīvību) pārkāpumu veido fakts, ka Latvija nebija pieņēmusi nacionālo regulējumu, kas panāktu drošības pasākumu ievērošanu aviācijas sektorā, proti, ka lidmašīnas nedrīkstētu vadīt personas, kurām trūkst atbilstošas kvalifikācijas. Izvērtējot šo sūdzības daļu, Tiesa apliecināja, ka no Konvencijas 2.panta izrietošais valsts pozitīvais pienākums rīkoties, lai aizsargātu tās jurisdikcijā esošu personu dzīvību, nozīmē arī pienākumu pieņemt nepieciešamo normatīvo regulējumu, pielāgojot to riskiem cilvēka dzīvībai katrā konkrētajā jomā. Vienlaikus Tiesa uzsvēra, ka pienākums pieņemt normatīvo regulējumu nevar radīt valstij pārmērīgu slogu, īpaši ņemot vērā cilvēku rīcības neparedzamību un ļoti specifisko aviācijas jomu, turklāt Konvencijas 2.pants neuzliek valstīm pienākumu pieņemt augstākus standartus savā nacionālajā regulējumā, salīdzinot ar starptautiskajiem instrumentiem. Izvērtējot lietas faktus un lidmašīnas avārijas brīdī spēkā esošo starptautisko un nacionālo regulējumu, Tiesa secināja, ka Latvijas nacionālais regulējums paredzēja vismaz starptautiska līmeņa dokumentos noteikto minimumu un skaidrus, detalizētus noteikumus pilota atbildībai par lidojuma drošību, un tādēļ atzina, ka Latvija, nepieņemot stingrāku nacionālo regulējumu, nav pārkāpusi Konvencijas 2.pantu.

85. Savukārt Konvencijas 2.panta procesuālā aspekta (valsts pienākums nodrošināt efektīvu izmeklēšanu) pārkāpuma iemesls iesniedzēja ieskatā bija tas, ka civilprocess un kriminālprocess, kuros tika vērtēta trešo personu atbildību par lidmašīnas avāriju, nebija efektīvi, jo nesniedza viņam atbilstošu kompensāciju par avārijas rezultātā iegūtajiem miesas bojājumiem. Šīs sūdzības daļas izvērtēšanā Tiesa pārbaudīja, vai tiesvedības izbeigšana par kompensācijas piešķiršanu ir indikācija par sistēmisku nepilnību, vai arī tā ir saistīta tikai ar konkrētās lietas faktiem. Tiesa secināja, ka tiesvedība pret visiem trim atbildētājiem par kompensācijas piedziņu – pret lidmašīnas īpašnieku (komercsabiedrību), lidmašīnas īpašnieces valdes locekli un apdrošināšanas sabiedrību – tika izbeigta no valsts rīcības neatkarīgu iemeslu dēļ. Proti, komercsabiedrība izbeidza savu darbību, un tai nebija tiesību pārņemt, savukārt valdes loceklis atbilstoši Komerclikumam nebija atbildīgs par šādu kaitējumu, bet apdrošināšanas sabiedrības polisē nebija paredzēta kompensācija par lidmašīnas nelaimes gadījumiem, ja tie izraisīti cilvēciskā faktora dēļ. Tiesa norādīja, ka kriminālprocesa ietvaros tika veikta pienācīga izmeklēšana, pierādījumu izvērtēšana un iztiesāšana. Šie apsvērumi ļāva Tiesai secināt, ka Latvijas nacionālā tiesību sistēma kopumā nodrošina pienācīgu iespēju pieprasīt kompensāciju tā, kā to paredz Konvencijas 2.pants. Tiesa tādējādi vēlreiz ir apliecinājusi, ka valstīm reti tiek uzlikts pienākums sasniegt konkrētu rezultātu, piemēram, garantēt, ka tiek piešķirta kompensācija; tā vietā valstīm ir pienākums radīt sistēmu, kas sniedz personām iespējas efektīvi aizstāvēt savas tiesības taisnīgā procesā.

Tiesības uz īpašumu

86. 2018.gadā izskatītajās Latvijas lietās Tiesa ir arī sniegusi vērtīgas norādes par to, kas ir uzskatāms par “īpašumu” Konvencijas 1.protokola 1.panta izpratnē, proti, ko aizsargā šajā pantā garantētās tiesības uz īpašumu un kas panta mērķiem veido aizsargājamu “lēgītīmu paļaušanos”. Tā lietā *Soročinskis pret Latviju* Tiesa atkārtο jau iepriekš izteiktos secinājumus, tajā skaitā lietā *Andrejeva pret Latviju*³⁴, ka tiesības saņemt vecuma pensiju uzskatāmas par mantiskām tiesībām un “lēgītīmu paļaušanos” Konvencijas 1.protokola 1.panta izpratnē, tādēļ strīds par vecuma pensijas aprēķināšanu ietilpst šī panta tvērumā.

³⁴ *Andrejeva pret Latviju* (iesniegums Nr.55707/00), Tiesas Lielās palātas 2009.gada 18.februāra spriedums.

87. Savukārt lietā *Kvasņevskis un citi pret Latviju* Tiesa vērtēja, vai “leģitīma paļaušanās” varētu būt radusies denacionalizēto namu īrniekiem, kuri bija piedalījušies šī nama renovācijas darbos, kuru darba devējs bija sniedzis finansiālo ieguldījumu un kuri cerēja, ka viņi varēs dzīvokļus privatizēt. Izlemjot šo jautājumu, Tiesa namīpašumu denacionalizāciju skatīja Latvijas vēstures kontekstā, atgādinot, ka Latvijai pēc neatkarības atjaunošanas bija jāpanāk līdzsvars starp likumīgo namīpašuma īpašnieku un dzīvokļu īrnieku interesēm, īpaši ņemot vērā, ka daudzi īrnieki bija sociāli maznodrošināti. Tiesa norādīja, ka Latvijas normatīvie akti neparedzēja iesniedzējiem tiesības iegādāties dzīvokļus namīpašumā, jo tas tika denacionalizēts un atdots tā likumīgajiem īpašniekiem, īstenojot īpašuma reformu. Tāpat iesniedzēji nevarēja pierādīt, ka no Latvijas normatīvajiem aktiem viņiem izrietēja tiesības privatizēt dzīvokļus namīpašumā vai jebkurus citus dzīvokļus. Visbeidzot Tiesa noraidīja iesniedzēju apgalvojumu, ka viņiem bija tiesības prasīt no valsts vai pašvaldības līdzvērtīga dzīvokļa piešķiršanu, jo iesniedzēji nebija norādījuši nevienu normatīvo aktu vai iestāžu lēmumu, kas viņiem ļautu saprātīgi paļauties, ka viņiem ir tiesības prasīt no valsts nodrošināt īri līdzvērtīgā dzīvoklī pēc Konvencijas spēkā stāšanās Latvijā. Šie apsvērumi lika Tiesai secināt, ka iesniedzējiem nevarēja būt radusies “leģitīma paļaušanās” Konvencijas 1.protokola 1.panta izpratnē, kas savukārt nozīmē, ka iesniedzējiem nav “īpašuma”, tiesības uz kuru aizsargātu šī Konvencijas norma.
88. *Tiesības uz taisnīgu tiesu*
89. Atšķirībā no iepriekšējiem gadiem, 2018.gadā izņemta tikai viena sūdzība par tiesību uz taisnīgu tiesu iespējamiem pārkāpumiem. Lietā *Kirjaņenko pret Latviju* Tiesa izskatīja sūdzību par vairāk nekā deviņus gadus ilgu tiesvedību strīdā par iesniedzējas invaliditātes grupas noteikšanu. Šajā lietā Tiesa ir sniegusi divas nozīmīgas atziņas. Pirmkārt, saistībā ar procesa ilguma aprēķināšanu Tiesa atgādināja, ka atsevišķos gadījumos par procesa sākumu var tikt uzskatīts arī brīdis pirms tiesas procesa sākuma. Šajā lietā Tiesa par procesa sākumu uzskatīja dienu, kad Veselības un darbaspēju ekspertīzes ārstu komisija atteica pagarināt iesniedzējai piešķirto invaliditāti, jo šis lēmums bija priekšnoteikums procesa uzsākšanai tiesā. Savukārt kopējā procesa termiņā Tiesa ieskaitīja divus procesus, jo Tiesa uzskatīja, ka abi procesi ir cieši saistīti, jo tie attiecās uz vienām un tām pašām iesniedzējas tiesībām pieprasīt invaliditātes grupas noteikšanu. Otrkārt, lietā *Kirjaņenko pret Latviju* Tiesa nav mainījusi vēl 2014.gadā lietā *Veiss pret Latviju*³⁵ noformulēto nostāju, ka lietas notikumu laikā Satversmes 92.pantā ietvertais tiesību aizsardzības mehānisms vēl nebija uzskatāms par efektīvu nacionālo tiesību aizsardzības mehānismu Konvencijas izpratnē. Tiesa secināja, ka valdības iesniegtais tiesu prakses piemērs par sūdzību vispārējās jurisdikcijas tiesā par tiesvedības ilgumu vēl neaplicina, ka laikā, kad noritēja tiesvedība iesniedzējas lietā, tiesu prakse šādu sūdzību izskatīšanā jau bija pietiekami skaidra.
90. Tiesas atziņas par nacionālajiem tiesību aizsardzības mehānismiem vēlreiz norāda, ka Tiesa lielu uzmanību pievērš nacionālo tiesu prakses attīstībai. Tas savukārt nozīmē, ka Latvijas tiesu prakse Satversmes 92.panta piemērošanā arī attiecībā uz sūdzībām par pārāk ilgu tiesvedību var eventuāli ietekmēt Tiesas nostāju jautājumā par personai pieejamiem efektīviem tiesību aizsardzības līdzekļiem sūdzībām par tiesvedības ilgumu civilprocesā vai administratīvajā procesā.

³⁵ *Veiss pret Latviju* (iesniegums Nr.15152/12), Tiesas 2014.gada 28.janvāra spriedums.

Tiesības uz izteiksmes brīvību

91. 2018.gadā izlemtajā lietā *Rungainis pret Latviju* Tiesa pievērsās jautājumam par to, kā Latvijas tiesas ir līdzsvarējušas divu personu tiesības, izskatot prasību par godu un cieņu aizskarošu ziņu atsaukšanu. Sūdzības iesniedzējs uzskatīja, ka viņam Latvijas tiesu uzliktais pienākums atsaukt godu un cieņu aizskarošas ziņas un izmaksāt prasītājam kompensāciju ir uzskatāms par nesamērīgu iejaukšanos viņa tiesībās uz izteiksmes brīvību un tiesībās izplatīt informāciju. Tiesas spriedums sniedz vērtīgu atgādinājumu par kritērijiem, kurus nacionālajām tiesām ir jāizmanto, līdzsvarojot tiesības uz vārda brīvību un nepieciešamību aizsargāt otras personas reputāciju. Proti, nacionālajām tiesām ir jāņem vērā, cik lielu ieguldījumu sabiedrībai nozīmīgā diskusijā sniedz strīdīgā publikācija; cik atpazīstama ir strīdīgajā publikācijā minētā persona; publikācijas tēma; publikācijā minētās personas iepriekšējās darbības; pausto ziņu saturs; forma un sekas personas reputācijai. Tiesa arī atgādināja, ka izvērtējumā jāņem vērā, kādā informācija tiek iegūta, publicētās informācijas patiesums un pret personu vērsto sankciju bardzību. Tāpat Tiesa atgādināja par nepieciešamību nošķirt faktus no viedokļa – ja publikācija satur personas viedokli, iejaukšanās samērīgums būs atkarīgs no tā, vai šis viedoklis ir pienācīgi balstīts uz faktiem.
92. Lietā *Rungainis pret Latviju* Tiesa īpašu uzmanību pievērsa tieši pēdējam aspektam, atzīstot, ka iesniedzēja žurnālistiem sniegtā informācija nebija pietiekami balstīta uz pārbaudītiem faktiem, pat ja šo informāciju uzskatītu par iesniedzēja viedokli. Kopsakarā ar nacionālo tiesu sniegto plašo izvērtējumu, tas bija pietiekami, lai Tiesa atzītu, ka Konvencija šajā gadījumā nav pārkāpta.

Tiesības uz vēlēšanām

93. 2018.gadā, pēc aptuveni 10 gadu pārtraukuma, Tiesa Latvijas lietās lēma par tiesību uz vēlēšanu iespējamiem pārkāpumiem. Tā lietā *Lembergs pret Latviju*, kurā Tiesa nebija lūgusi valdības paskaidrojums, Tiesa izskatīja sūdzību par iespējamu Konvencijas 1.protokola 3.panta pārkāpumu, jo sūdzības iesniedzējam piemērotais drošības līdzeklis – aizliegums ieņemt Ventspils domes priekšsēdētāja amatu – liedza viņam atrasties šajā amatā, neskatoties uz to, ka iesniedzēja partija bija ievēlēta Ventspils domē. Lēmumā Tiesa atgādināja, ka Konvencijas 1.protokola 3.pants ir attiecināms tikai uz likumdevēja vēlēšanām, tomēr termins “likumdevējs” šīs normas izpratnē nenozīmē tikai nacionālo parlamentu, jo tas ir interpretējams atbilstoši katras valsts konstitucionālajai sistēmai. Tiesa uzsvēra, ka atbilstoši Satversmes 64.pantam Latvijā likumdevēja varu īsteno Saeima, un īpašos gadījumos – tauta. Savukārt pilsētu un novadu domēm piešķirtās tiesības izdot noteikumus ir ierobežotas, tādēļ Latvijā pilsētu un novadu domes un to priekšsēdētāji neīsteno likumdošanas varu, tie nav “likumdevēji” Konvencijas izpratnē. Šo apsvērumu dēļ Tiesa atzina, ka sūdzība, kas saistīta ar tiesībām uz vēlēšanām pašvaldību līmenī, neietilpst Konvencijas 1.protokola 3.panta tvērumā.

Individuālo sūdzību izskatīšana dažādās starptautiskajās organizācijās

94. Pēdējos gados arvien aktuālāks kļuvis jautājums par to, vai dažādu starptautisko organizāciju izveidotie individuālo sūdzību izskatīšanas mehānismi ir savstarpēji papildinoši un tādējādi stiprina cilvēktiesību aizsardzību, vai arī – gluži pretēji – pastāv risks, ka saturiski līdzīgas cilvēktiesību normas tiek interpretētas atšķirīgi, kas savukārt rada fragmentācijas un dublēšanās risku.
95. Vispildīgāk šis jautājums iezīmējas saistībā ar Tiesas un ANO Cilvēktiesību komitejas, kura uzrauga Pakta īstenošanu, mijiedarbību. Arī Latvija ir atzinusi ANO Cilvēktiesību komitejas kompetenci izskatīt individuālās sūdzības par iespējamiem Pakta pārkāpumiem, taču atšķirībā no daudzām citām Eiropas Padomes dalībvalstīm, Latvija Paktam pievienojās pirms Konvencijas ratifikācijas, tādēļ ratificējot Paktu, Latvija nav izdarījusi atrunu par to, ka ANO Cilvēktiesību komiteja nevar izskatīt tās sūdzības, kuras jau ir izskatītas Tiesā. Tādējādi persona par iespējamiem cilvēktiesību pārkāpumiem Latvijā var iesniegt sūdzību gan Tiesā, gan Cilvēktiesību komitejā.
96. Lai arī Tiesa un ANO Cilvēktiesību komiteja individuālo sūdzību izskatīšanā piemēro divus dažādus starptautiskos līgumus, proti, Konvenciju un Paktu, tomēr saturiski šie līgumi ir līdzīgi, tādēļ Tiesa un Komiteja ir nereti aicinātas izlemt sūdzības, kas pēc būtības ir ļoti līdzīgas. Piemēram, Tiesa 2004.gada 7.decembra lēmumā lietā *Mentzen pret Latviju*³⁶ atzina, ka valsts rīcības brīvība, nosakot personvārdu atveidi valsts izdotajos oficiālajos dokumentos, ir plaša, tādēļ sūdzības iesniedzēja uzvārda atveide latviešu valodā nepārkāpj Konvencijas 8.pantu (tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību). Turpretī ANO Cilvēktiesību komiteja 2010.gada 30.novembrī sniedza viedokli lietā *Raihman pret Latviju*³⁷ secināja, ka Pakta 17.pants (tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību) uzliek valstij par pienākumu nodrošināt personu uzvārda atspoguļošanu oficiālajos dokumentos tādu, kāda ir tā oriģinālforma. ANO Cilvēktiesību komitejas ieskatā sūdzības iesniedzēja vārda un uzvārda atveide latviešu valodā nesamērīgi iejaucas viņa Pakta 17.pantā garantētajās tiesībās. Citiem vārdiem sakot, Tiesa un ANO Cilvēktiesību komiteja nonāca pie pēc būtības pretējiem secinājumiem. Lai arī ANO Cilvēktiesību komitejas viedoklim bija pievienotas divu komitejas ekspertu atsevišķās domas, kuri nepiekrita vairākuma secinājumiem un pēc būtības pievienojās Tiesas viedoklim, tomēr jāsecina, ka Latvijas lietās jautājumā par personvārdu atveidi abi cilvēktiesību aizsardzības mehānismi saturiski līdzīgas normas ir interpretējuši dažādi. Tas savukārt rada fragmentācijas risku un apgrūtina starptautisko līgumu tiešu piemērošanu nacionālajā tiesību sistēmā.
97. Citu valstu lietās sastopami vēl spilgtāki atšķirīgu secinājumu piemēri. Piemēram, 2006.gadā ANO Cilvēktiesību komiteja lietā *Correa de Matos pret Portugāli* atzina, ka ir pārkāpts Pakta 14.pants (tiesības uz taisnīgu tiesu)³⁸, jo Portugāles likumi liedza personai pašai sevi pārstāvēt kriminālprocesā, pat ja personai ir nepieciešamā juridiskā izglītība. Turklāt 2012.gadā savos noslēguma secinājumos par Portugāles ceturto kārtējo ziņojumu par Pakta ieviešanu ANO Cilvēktiesību komiteja vēlreiz norādīja uz Portugāles nacionālā regulējuma nepilnībām un aicināja pārvērtēt personu tiesības pārstāvēt sevi pašām kriminālprocesā³⁹. Savukārt 2018.gada

³⁶ *Mentzen pret Latviju* (iesniegums Nr.71074/01), Tiesas 2004.gada 7.decembra lēmums.

³⁷ *Raihman pret Latviju* (iesniegums Nr.1621/2007), ANO Cilvēktiesību komitejas 2010.gada 30.novembra viedoklis.

³⁸ *Carlos Correa de Matos pret Portugāli* (iesniegums Nr.1123/2002), ANO Cilvēktiesību komitejas 2006.gada 18.aprīļa viedoklis.

³⁹ ANO Cilvēktiesību komitejas 2012.gada 23.novembra noslēguma secinājumi par Portugāles ceturto kārtējo ziņojumu par Pakta ieviešanu. UN Doc. CCPR/C/PRT/CO/4.

4.aprīlī Tiesas Lielā palāta pasludināja spriedumu lietā *Correia de Matos pret Portugāli*⁴⁰, kurā tā izskatīja šīs pašas personas iesniegto sūdzību, secinot, ka Portugāle nav pārkāpusi Konvencijas 6.panta (tiesības uz taisnīgu tiesu) ietvertās tiesības uz pārstāvību tiesā, liedzot iesniedzējam pārstāvēt sevi pašam kriminālprocesā.

98. Latvijas lietās 2018.gads ir zīmīgs ar to, ka šajā gadā ANO Cilvēktiesību komiteja ir nosūtījusi Latvijai valdības apsvērumu sniegšanai vairākas sūdzības, kuras Tiesa iepriekš ir noraidījusi ar viena tiesneša vai trīs tiesnešu lēmumu, nemaz nelūdzot Latvijas valdībai iesniegt savus apsvērumus. Kopumā 2018.gada laikā ANO Cilvēktiesību komiteja valdībai apsvērumu sniegšanai ir nosūtījusi 5 sūdzības, no kurām 4 gadījumos personas pirms vērsšanās ANO Cilvēktiesību komitejā ar identiskām sūdzībām bija vērsušās arī Tiesā. Piemēram, ANO Cilvēktiesību komitejā šobrīd tiek izskatīta lieta, kuras faktiskie un tiesiskie apstākļi ir identiski Tiesā jau izskatītai lietai *Baltiņš pret Latviju*⁴¹, kurā Tiesa jau 2013.gadā konstatēja tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu. Tiesas sprieduma izpildes ietvaros Latvijā tika atjaunota tiesvedība, par kuras gaitu un iespējamiem tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumiem iesniedzējs atkārtoti sūdzējās tiesā, taču šīs sūdzības Tiesa noraidīja ar viena tiesneša lēmumu. Šobrīd persona ar identisku sūdzību ir vērsusies ANO Cilvēktiesību komitejā, kura jau ir lūgusi Latvijai valdības apsvērumus. Arī vēl 2 sūdzības, kurās ANO Cilvēktiesību komiteja ir lūgusi Latvijas apsvērumus, Tiesa iepriekš ir noraidījusi ar viena tiesneša lēmumu.
99. Tādējādi ANO Cilvēktiesību komiteja pēc būtības tiek lūgta pārskatīt Tiesas secinājumus, kas savukārt var radīt iespaidu, ka abi cilvēktiesību aizsardzības mehānismi ir nevis savstarpēji papildinoši, bet gan konkurējoši. Identisku sūdzību izskatīšana ar atšķirīgiem rezultātiem var radīt neskaidrības par situācijai piemērojamām cilvēktiesību normām, par šo normu saturu un par no tām izrietošajiem valstu pienākumiem. Lai arī ANO Cilvēktiesību komitejas sniegtie viedokļi nav saistoši, tomēr valstīm tie būtu labā ticībā jāizvērtē un jāievēro, kas varētu kļūt sarežģīti, ja tie ir saturiski pretēji Tiesas juridiski saistošajiem nolēmumiem.
100. Nobeigumā jāuzsver, ka ANO Cilvēktiesību komitejas viedokļiem ir nozīmīga loma cilvēktiesību aizsardzības stiprināšanai globāli, jo Pakta dalībvalstu skaits (173 dalībvalstis) ir daudz lielāks par Konvencijas dalībvalstu skaitu (47 dalībvalstis). Tādēļ Eiropas Padomes dalībvalstu, tajā skaitā Latvijas, interesēs ir stiprināt ANO Cilvēktiesību komitejas autoritāti, tajā skaitā veicinot komitejas un Tiesas prakses harmonisku attīstību. Šī mērķa sasniegšanai Latvija savos valdības apsvērumos ANO Cilvēktiesību komitejā izskatāmajās lietās sniedz argumentus gan no Tiesas judikatūras, gan komitejas prakses, kā arī nacionālajā ziņojumā par Pakta ieviešanu Latvijā iekļaujot informāciju par atbilstošajiem Tiesas nolēmumiem Latvijas lietās.

⁴⁰ *Correia de Matos pret Portugāli* (iesniegums Nr.56402/12), Tiesas 2018.gada 4.aprīļa spriedums.

⁴¹ *Baltiņš pret Latviju* (iesniegums Nr.25282/07), Tiesas 2013.gada 8.janvāra spriedums.